

Inovirana Mapa puta za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori

Sadržaj

1. Granična kontrolna mjesta.....	4
2. Minimalni zahtjevi za granična kontrolna mjesta	4
3. Plan aktivnosti za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori	5
4. Podaci o planiranom određivanju graničnih kontrolnih mjesta (GKM) prikazani su u sljedećoj tabeli :.....	5
5. Kadrovska pitanja.....	11
6. Obuka i operativna spremnost i ostali planirani aranžmani/aktivnosti za osiguranje kontrola na vanjskim granicama u skladu s relevantnim zakonodavstvom EU	12
6.1. Plan obuke i izgradnje kapaciteta	16
7. Scenariji za nepredviđene situacije	17
8. Zaključak – Alternativne rute i operativne procedure za osiguranje kontinuiteta službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na crnogorskim GKM	17
9. Strateški prioriteti za izgradnju crnogorskih GKM	18
ANEKS 1 Detaljan akcioni plan.....	20
ANEKS 2. Scenariji za nepredviđene okolnosti	22

Uvod

Mapa puta za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori pripremljena je s ciljem ispunjavanja obaveza Crne Gore koje proizlaze iz pregovaračkog procesa s Evropskom unijom, posebno u okviru Pregovaračkog poglavlja 12 – Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna kontrola. .

U skladu sa zahtjevima pravne tekovine Evropske unije, a naročito Regulative (EU) 2017/625 o službenim kontrolama, potrebno je uspostaviti odgovarajuću infrastrukturu i organizacione kapacitete na mjestima ulaska robe, životinja i proizvoda na teritoriju države.

Izgradnja i opremanje graničnih kontrolnih mjesta predstavlja ključni preduslov za efikasno sprovođenje službenih kontrola, zaštitu javnog zdravlja, zdravlja životinja i bilja, kao i za obezbjeđivanje usklađenosti s evropskim standardima.

Ovim planom definišu se strateški pravci, prioriteti, dinamika i finansijski okvir za uspostavljanje funkcionalnog sistema graničnih kontrolnih mjesta, u skladu sa preuzetim obavezama iz završnih mjerila za zatvaranje pregovaračkog poglavlja 12. Dokument ima za cilj da obezbijedi sistemski pristup razvoju potrebne infrastrukture i uspostavljanju efikasnog sistema službenih kontrola na budućim spoljnim granicama Evropske unije.

Realizacija ovog plana predstavlja jedan od ključnih koraka u procesu potpunog usklađivanja nacionalnog sistema sa EU zahtjevima i važan doprinos uspješnom okončanju pregovora u oblasti bezbjednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarnog nadzora.

Crna Gora u potpunosti razumije i prihvata naglasak Komisije na potrebi da sva granična kontrolna mjesta budu u potpunosti usklađena s pravnom tekovinom EU na dan pristupanja. Crna Gora potvrđuje da razvoj održivih alternativnih rješenja ostaje prioritet, kako bi se osiguralo nesmetano sprovođenje službenih kontrola i spriječili poremećaji u trgovinskim tokovima u slučaju kašnjenja u uspostavljanju pojedinačnih graničnih kontrolnih mjesta.

Crna Gora je u potpunosti svjesna zahtjeva Evropske komisije da se granična kontrolna mjesta koja nisu u potpunosti usklađena sa zahtjevima EU na dan pristupanja ne mogu koristiti za unos životinja i robe, bez ikakve mogućnosti izuzeća.

Crna Gora u potpunosti prihvata ovu obavezu i sprovodi sve potrebne mjere kako bi osigurala da planirana crnogorska granična kontrolna mjesta budu izgrađena, opremljena i operativna u skladu s relevantnim standardima EU do datuma pristupanja.

Nadalje, Crna Gora će Komisiji blagovremeno dostaviti sve relevantne informacije o operativnom statusu graničnih kontrolnih mjesta, omogućavajući stručnjacima Komisije da procijene da li izgrađeni i opremljeni granični prelazi ispunjavaju minimalne i specifične zahtjeve za određivanje, u skladu sa članom 64 Regulative (EU) 2017/625 i Sprovedbenom regulativom Komisije (EU) 2019/1014.

1. Granična kontrolna mjesta

Granična kontrolna mjesta, gdje se obavljaju službene kontrole i druge službene aktivnosti u vezi sa životinjama i robom, spadaju u nadležnost Granične veterinarske inspekcije i Granične fitosanitarne inspekcije.

a) Drumski granični prelazi:

1. Granično kontrolno mjesto **Božaj** (Albanija);
2. Granično kontrolno mjesto **Dobrakovo** (Srbija);
3. Granično kontrolno mjesto **Kula** (Kosovo);
4. Granično kontrolno mjesto **Ilino brdo** (Bosna i Hercegovina);

b) Pomorski granični prelazi:

5. Granično kontrolno mjesto **Luka Bar**

c) Vazdušni granični prelazi:

6. Granično kontrolno mjesto **Aerodrom Podgorica**

2. Minimalni zahtjevi za granična kontrolna mjesta

Granična kontrolna mjesta Crne Gore, kao buduće vanjske granice EU nakon pristupanja, moraju ispunjavati zahtjeve utvrđene u članu 64 stav (3) Regulative (EU) 2017/625, kao i zajedničke i specifične zahtjeve za određivanje utvrđene u Implementacionoj regulativi Komisije (EU) 2019/1014 od 12. juna 2019. godine, kojom se utvrđuju detaljna pravila o minimalnim zahtjevima za granična kontrolna mjesta, uključujući inspekcijske centre, kao i format, kategorije i skraćenice koje će se koristiti za navođenje graničnih kontrolnih mjesta i kontrolnih punktova. Ovi zahtjevi se odnose na infrastrukturu i opremu ovih mjesta u funkciji obavljanja službenih kontrola pošiljki životinja i robe.

3. Plan aktivnosti za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori

Plan aktivnosti za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori detaljno je dat u Aneksu 1.

Sažetak rokova za završetak građevinskih radova za svako granično kontrolno mjesto (GKM), uključujući ugradnju opreme i rizike od kašnjenja:

Naziv GKM s graničnim prelazom	Vrsta GKM	Građevinski radovi*	Opremanje objekta	Rizici od kašnjenja
1. Luka Bar (Pomorski granični prelaz)	Luka	Od 15.01.2027. do 01.10.2027.	01.11.2027.	Rizik od kašnjenja
2. Vazdušno GKM Podgorica (Vazdušni granični prelaz)	Aerodrom	Od 10.06.2026. do 01.03.2027.	01.07.2027.	Nema specifičnog rizika.
3. Drumsko GKM Ilino Brdo (Granični prelaz s Bosnom i Hercegovinom)	Drum	Od 01.02.2027. do 01.10.2027.	30.11.2027.	Visok rizik od kašnjenja.
4. Drumsko GKM Dobrakovo (Granični prela sa Srbijom)	Drum	Od 01.02.2027. do 15.10.2027.	30.11.2027.	Visok rizik od kašnjenja.
5. GKM Božaj (Granični prelaz s Albanijom)	Drum	Od 01.08.2026. do 01.10.2027.	01.11.2027.	Nema specifičnog rizika.
6. Drumsko GKM Kula (Granični prelaz s Kosovom)	Drum	Od 01.02.2027. do 01.10.2027.	01.11.2027.	Visok rizik od kašnjenja.

*maximum dela

4. Podaci o planiranom određivanju graničnih kontrolnih mjesta (GKM) prikazani su u sljedećoj tabeli :

Granično kontrolno mjesto (GKM)	Kontaktne podaci	TRACES oznaka	Vrsta transport a	Kategorije životinja i robe i specifikacije	Dodatne specifikacije u vezi s obimom određivanja
------------------------------------	---------------------	------------------	-------------------------	---	--

GKM Dobrakovo – Republika Srbija	Biće određeno u kasnijoj fazi	Biće određeno u kasnijoj fazi	D	POA: -HC(2) ⁽¹⁾ -NHC(2) ⁽¹⁾ PNAO: -HC (hrana) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) -NHC (hrana za životinje) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) P ⁽¹⁾ , PP ⁽¹⁾ , PP(WP) ⁽¹⁾ , OO ⁽¹⁾ - NT, -T(CH)	⁽¹⁾ Određeno je i za kontrolu uvoza organskih proizvoda i proizvoda iz perioda konverzije.
GKM Ilino Brdo –Bosna i Hercegovina	Biće određeno u kasnijoj fazi	Biće određeno u kasnijoj fazi	D	POA: -HC ⁽¹⁾ -NHC(2) ⁽¹⁾ PNAO: -HC (hrana) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) -NHC (feed) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) P ⁽¹⁾ , PP ⁽¹⁾ , PP(WP) ⁽¹⁾ , OO ⁽¹⁾ - NT, -T(CH)	⁽¹⁾ Određeno je i za kontrolu uvoza organskih proizvoda i proizvoda iz perioda konverzije
GKM Aerodrom - Podgorica	Biće određeno u kasnijoj fazi	Biće određeno u kasnijoj fazi	V	LA: - O ⁽¹⁾	⁽¹⁾ Samo psi, mačke i pitomi tvorovi
				POA: -HC (2) ⁽¹⁾ -NHC(2) ⁽¹⁾ PNAO:	⁽¹⁾ Određeno je i za kontrolu uvoza organskih proizvoda i proizvoda iz perioda konverzije

				-HC (hrana) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) -NHC (hrana za životinje) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) P ⁽¹⁾ , PP ⁽¹⁾ , PP(WP) ⁽¹⁾ , OO ⁽¹⁾ - NT, -T(CH)	
GKM Luka Bar	Biće određeno u kasnijoj fazi	Biće određeno u kasnijoj fazi	P	POA: -HC (2) ⁽¹⁾ -NHC(2) ⁽¹⁾ PNAO: -HC (hrana) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) -NHC (hrana za životinje) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) P ⁽¹⁾ , PP ⁽¹⁾ , PP(WP) ⁽¹⁾ , OO ⁽¹⁾ - NT, -T(CH)	⁽¹⁾ Određeno je i za kontrolu uvoza organskih proizvoda i proizvoda iz perioda konverzije
GKM Božaj –Republika Albanija	Biće određeno u kasnijoj fazi	Biće određeno u kasnijoj fazi	D	LA: - O ⁽¹⁾	⁽¹⁾ Samo psi, mačke i pitomi tvorovi
				POA: -HC (2) ⁽¹⁾ -NHC(2) ⁽¹⁾ PNAO: -HC (hrana) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) -NHC (hrana za životinje) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH)	⁽¹⁾ Određeno je i za kontrolu uvoza organskih proizvoda i proizvoda iz perioda konverzije

				P ⁽¹⁾ , PP ⁽¹⁾ , PP(WP) ⁽¹⁾ , OO ⁽¹⁾ - NT, -T(CH)	
GKM Kula –Republika Kosovo	Biće određeno u kasnijoj fazi	Biće određeno u kasnijoj fazi	D	LA: - O ⁽¹⁾	(1) Samo psi, mačke i pitomi tvorovi
				POA: -HC (2) ⁽¹⁾ -NHC(2) ⁽¹⁾ PNAO: -HC (hrana) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) -NHC (hrana za životinje) (2) ⁽¹⁾ - NT, -T(CH) P ⁽¹⁾ , PP ⁽¹⁾ , PP(WP) ⁽¹⁾ , OO ⁽¹⁾ - NT, -T(CH)	(1) Određeno je i za kontrolu uvoza organskih proizvoda i proizvoda iz perioda konverzije
Za životinje iz člana 47(1), tačke (a) Regulative (EU) 2017/625 ili na koje se odnose uslovi ili mjere iz člana 47(1), tačke (e) ili (f) Regulative (EU) 2017/625					
Skraćenice					
LA	Žive životinje				
-U	Papkari, osim registrovanih kopitara				
-E	Registrovani kopitari				
-O	Ostale životinje, osim papkara (ova oznaka uključuje i papkare koji se drže u zoološkim vrtovima)				
Za proizvode životinjskog porijekla, kompozitne proizvode, germinativne proizvode, nusproizvode životinjskog porijekla, sijeno i slamu iz člana 47(1)(b) Regulative (EU) 2017/625 ili obuhvaćene uslovima ili mjerama iz člana 47(1)(d)(e) ili (f) Regulative (EU) 2017/625					
POA	Proizvodi životinjskog porijekla, složeni proizvodi, reproduktivni materijal, nusproizvodi životinjskog porijekla, sijeno i slama				
-HC	Proizvodi namijenjeni za ishranu ljudi				
-NHC	Proizvodi koji nijesu namijenjeni za ishranu ljudi				
-NT	Bez temperaturnog režima				

-T	Smrznuti/rashlađeni proizvodi
-T(FR)	Smrznuti proizvodi
-T(CH)	Rashlađeni proizvodi
Specifikacije	
(*)	Suspenzija GKM i kontrolne tačke iz člana 63 Regulative (EU) 2017/625
(1)	Vidjeti dodatne specifikacije u polju 7
(2)	Samo upakovani proizvodi
(3)	Samo proizvodi ribarstva
(4)	Samo tečne materije u rasutom stanju
Za bilje, biljne proizvode i druge objekte iz člana 47(1), tačke (c) Regulative (EU) 2017/625 ili obuhvaćene uslovima ili mjerama iz člana 47(1), tačaka (d), (e) ili (f) Regulative (EU) 2017/625	
Skraćenice	
P	Bilje
PP	Biljni proizvodi
PP(WP)	Drvo i proizvodi od drveta
OO	Ostali objekti
Specifikacije	
(1)	Vidjeti dodatne specifikacije u polju 7
Za robu neživotinjskog porijekla koja podliježe uslovima ili mjerama iz člana 47 stav 1 tač. (d), (e) ili (f) Regulative (EU) 2017/625	
Skraćenice	
PNAO	Proizvodi neživotinjskog porijekla
-HC(food)	Hrana neživotinjskog porijekla koja podliježe uslovima ili mjerama iz člana 47 stav 1 tač. (d), (e) ili (f) Regulative (EU) 2017/625
-NHC(feed)	Hrana za životinje neživotinjskog porijekla koja podliježe uslovima ili mjerama iz člana 47 stav 1 tač. (d), (e) ili (f) Regulative (EU) 2017/625
-NHC(other)	Proizvodi neživotinjskog porijekla koji nijesu ni hrana ni hrana za životinje
-NT	Bez temperaturnog režima
-T	Smrznuti/rashlađeni proizvodi
-T(FR)	Smrznuti proizvodi

-T(CH)	Rashlađeni proizvodi
Specifikacije	
(1)	Vidjeti dodatne specifikacije u polju 7
(2)	Samo upakovani proizvodi
(4)	Samo tečne materije u rasutom stanju

5. Kadrovska pitanja

Akcioni plan za jačanje administrativnih kapaciteta Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove predviđa zapošljavanje ukupno **147 novih službenika do 2030. godine**, i to 26 službenika tokom 2026. godine, 31 službenik tokom 2027. godine, te po 30 službenika tokom 2028., 2029. i 2030. godine.

U Sektoru za bezbjednost hrane planirano je zapošljavanje ukupno 45 novih službenika. Od tog broja, 30 pozicija se odnosi na inspekcijske kapacitete, tj. nove inspektore za hranu i službene veterinare unutar Odsjeka za inspekciju hrane. Istovremeno, predviđeno je dodatno jačanje stručnih kapaciteta zapošljavanjem šest službenika u **Odsjeku za bezbjednost hrane životinjskog porijekla**, šest službenika u Odsjeku za bezbjednost hrane neživotinjskog porijekla i tri službenika u Odsjeku za hranu za životinje i nusproizvode životinjskog porijekla.

U Sektoru veterine, planirano je značajno jačanje administrativnih i inspekcijskih kapaciteta zapošljavanjem **ukupno 43 nova službenika. Od toga se 28 pozicija odnosi na veterinarsku inspekciju, uključujući 12 graničnih i 16 unutrašnjih veterinarskih inspektora**. Pored toga, predviđeno je zapošljavanje dva službenika u Odsjeku za veterinarsku djelatnost, veterinarske lijekove, antimikrobnu rezistenciju i monitoring rezidua, kao i tri službenika u Odsjeku za međunarodnu trgovinu, tri službenika u Odsjeku za identifikaciju i registraciju životinja i sedam službenika u Odsjeku za zdravlje i dobrobit životinja.

U Fitosanitarom sektoru planirano je zapošljavanje ukupno 35 novih službenika kako bi se dodatno ojačali administrativni i inspekcijski kapaciteti za sprovođenje fitosanitarne politike Evropske unije. **Od ukupnog broja planiranih zaposlenih, 22 pozicije se odnose na fitosanitarnu inspekciju, uključujući 10 graničnih i 12 unutrašnjih fitosanitarnih inspektora**. Nadalje, planirano je zapošljavanje dva službenika u Odsjeku za zaštitu zdravlja bilja, pet službenika u Odsjeku za promet i certifikaciju sjemena i sadnog materijala, GMO, zaštitu biljnih sorti i biljne genetičke resurse, kao i šest službenika u Odsjeku za promet i registraciju sredstava za zaštitu i ishranu bilja.

Pored toga, Akcioni plan predviđa **jačanje horizontalnih kapaciteta** Uprave zapošljavanjem 12 službenika u Službi za opšte i pravne poslove, jednog službenika u Službi za finansije i javne nabavke, tri službenika u Službi za upravljanje ljudskim resursima, četiri službenika u Odjeljenju za unutrašnju reviziju službenih kontrola, kao i četiri službenika u Odjeljenju za organsku proizvodnju.

Kadrovsko popunjavanje 2026:

Inspekcija bezbjednosti hrane

Inspektor za hranu III – Podgorica, Danilovgrad, Cetinje, Tuzi, Zeta i Kolašin (3 izvršioca)

Inspektor za hranu III – Bijelo Polje i Mojkovac (2 izvršioca)

Inspektor za hranu III – Berane, Plav, Gusinje, Petnjica, Rožaje i Andrijevica (1 izvršilac)

Inspektor za hranu III – Nikšić, Šavnik i Plužine (1 izvršilac)

Inspektor za hranu III – Budva, Kotor i Tivat (1 izvršilac)

Veterinarska inspekcija

Veterinarski inspektor III – Granični prelaz Dobrakovo i Željeznička stanica Bijelo Polje (1 izvršilac)

Veterinarski inspektor I – Podgorica, Cetinje, Danilovgrad, Kolašin, Tuzi i Zeta (1 izvršilac)

Veterinarski inspektor III – Nikšić, Šavnik i Plužine (1 izvršilac)

Veterinarski inspektor III – Bijelo Polje i Mojkovac (1 izvršilac)

Veterinarski inspektor III – Berane, Plav, Gusinje, Petnjica, Rožaje i Andrijevica (1 izvršilac)

Veterinarski inspektor III – Pljevlja i Žabljak (1 izvršilac)

Fitosanitarna inspekcija

Fitosanitarni inspektor III – Granični prečaz Dobrakovo i Željeznička stanica Bijelo Polje (1 izvršilac)

Fitosanitarni inspektor III – Pljevlja i Žabljak (1 izvršilac)

Fitosanitarni inspektor I – Podgorica, Cetinje, Danilovgrad (1 izvršilac)

Ukupno inspektora: 16 izvršilaca

8 inspektora za hranu 6 veterinarskih inspektora 3 fitosanitarna inspektora.

6. Obuka i operativna spremnost i ostali planirani aranžmani/aktivnosti za osiguranje kontrola na vanjskim granicama u skladu s relevantnim zakonodavstvom EU

Br.	Oblast	Zadaci
1.	Operativna struktura	
1.1.	Organizaciona struktura	- izmjena sistematizacije u pogledu uvođenja jedne nove Jedinice za IT za organizaciionu jedinicu inspekcije
1.2.	Kvalifikacije osoblja graničnih kontrolnih mjesta (GKM)	- U vezi sa članom 5 Regulative 2017/1625: „Nadležna tijela će izraditi i sprovesti programe obuke kako bi se osiguralo da osoblje koje obavlja službene kontrole i druge službene aktivnosti dobije obuku.“ - Izrađen program obuke - vođenje evidencije programa obuke na papiru ili u elektronskom obliku za svakog pojedinca - program obuke pripremljen u skladu sa članom 3 Regulative 2019/1081
1.3.	Pomoćne usluge	- pružanje pomoćnih usluga u vezi sa: - održavanjem higijenskih uslova u objektima GKM - istovarom pošiljki i drugim tehničkim aktivnostima za obavljanje službenih kontrola na GKM - takođe, ako je potrebno, osiguranje dodatnih usluga za: - održavanje higijene - redovno čišćenje i dezinfekciju objekata - često čišćenje i dezinfekciju u objektima - istovar pošiljki i druge tehničke aktivnosti za obavljanje službenih kontrola na GKM
1.4.	Saradnja sa drugim organima	- Memorandum o saradnji s Upravom carina - priprema priručnika i procedura za carinu za kontrolu uvoza: kućnih ljubimaca za nekomercijalno kretanje, ličnog prtljaga, istraživačkih i dijagnostičkih uzoraka itd. (Regulativa 2019/2122); - sprovođenje godišnjeg plana obuke carinskih službenika za provjere uvoza kućnih ljubimaca za nekomercijalno kretanje, ličnog prtljaga, istraživačkih i dijagnostičkih uzoraka itd. . - sprovođenje godišnjeg plana obuka za carinske službenike za kontrolu uvoza: WPM/drveni material za pakovanje, lični prtljag, - Obuka o odabiru pošiljki kompozitnih proizvoda za veterinarsku kontrolu na GKM u skladu sa Regulativom o službenim kontrolama (OCR) i Regulativom 2021/632 - strategija koordinacije sa snažnom političkom podrškom ; - institucionalizovani mehanizam za podršku međuagencijskoj koordinaciji; - redovni sastanci za sprovođenje saradnje graničnih agencija ; - koordinacija i/ili usklađivanje zahtjeva za podacima i kontrola dokumenata, kao i mehanizmi za osiguranje pravovremene razmjene informacija ;

		- međusobno povezani ili dijeljeni računarski sistemi i dostupnost relevantnih podataka u realnom vremenu ; - saradnja u smislu analize rizika, dijeljenja podataka i profilisanja rizika robe; - koordinisano i efikasno dijeljenje infrastrukture i opreme.
2.	Kapacitet:	
2.1.	Ljudski Granična kontrolna mjesta moraju imati dovoljan broj odgovarajuće kvalifikovanog osoblja	- sprovođenje godišnjeg plana (ili akcionog plana za nekoliko godina) za zapošljavanje kvalifikovanog osoblja; - zapošljavanje novih IT stručnjaka; - zapošljavanje novih državnih službenika za reviziju službenih kontrola, pripremu priručnika i procedura.
2.2.	Tehnički	Nabavka, korištenje i održavanje: - opreme za sprovođenje službenih kontrola, - opreme za imobilizaciju, anesteziju i omamljivanje životinja, - zaštitne odjeće za sprovođenje službenih kontrola, - IT opreme i multifunkcionalnih uređaja, - vozila za prevoz uzoraka, - kancelarijske opreme.
2.3.	Finansijski	- Državni budžet - zahtjev za finansijska sredstva koja će biti obezbijeđena iz državnog budžeta u narednim godinama; - Uredba o naknadama za granične kontrole u skladu sa Aneksom IV Regulative o službenim kontrolama/OCR.
3.	Učinak	-
3.1.	Korišćene baze podataka	TRACES - nastavak napora za korišćenje TRACES sistema; - korištenje TRACES NT sistema za izvoz u EU za sva polja iz TRACES sistema; - pravovremena priprema za buduću upotrebu TRACES NT sistema kada Crna Gora postane država članica ; - instalacija IT i druge potrebne administrativne opreme; - obuka osoblja; - obuka poslovnih subjekata/uvoznika; - osiguranje kompatibilnosti IT sistema sa IMSOC-om.
3.2.	Nadzor nad radom GKM od strane centrale	- priprema procedura i priručnika; - priprema kontrolne liste za nadzor GKM-a u pogledu zakonskih zahtjeva; - priprema godišnjeg plana za nadzor GKM-a; - vršenje nadzora u skladu s godišnjim planom; - implementacija korektivnih mjera; - praćenje aktivnosti nadzora: - kontrolna lista za procedure koje se primjenjuju na GKM s ciljem poboljšanja procedura na GKM-u.
4.	Obuke	
4.1.	Strategija obuke (novo osoblje, redovno ažuriranje)	- usvajanje planova za specifičnu stručnu obuku; - priprema strategije/planova obuke;

		- priprema procedura i priručnika za obuke; - angažovanje osoblja za organizaciju obuka; - zahtjev za budžet za obuku od Ministarstva finansija.
4.2.	Plan obuka	- obuke za novozaposlene; - obuka za stalno zaposlene u vezi sa ažuriranim zakonodavstvom, procedurama, širenjem znanja stečenog na međunarodnim obukama.
5.	Opisi poslova	
5.1	Opisi poslova	- pregled opisa poslova kako bi odražavali zahtjeve Regulative o službenim kontrolama/OCR-a; - nakon dobijanja mišljenja EU i usvajanja pravnog okvira; - jasan i detaljniji opis zadataka, odgovornosti i prava.
6.	Službena kontrola	
6.1.	Procedure (ref. Regulatora 2019/2130)	- detaljna pravila dostupna osoblju GKM o operacijama koje treba sprovesti tokom i nakon provjera dokumentacije, provjera identiteta i fizičkih provjera životinja i robe koje podliježu službenim kontrolama na graničnim kontrolnim mjestima; - priprema i ažuriranje: - o procedura za korišćenje objekata i opreme na GKM - o procedure za održavanje opreme - procedura u vezi s uzorkovanjem za analizu i transportom takvih uzoraka u određenu službenu laboratoriju.
6.2.	Uputstva	- Priprema i ažuriranje uputstava za: - o službene kontrole (dokumentarne, identifikacione, fizičke provjere), - o odbijene pošiljke, - o sprovođenje plana praćenja, - o vođenje evidencije o provjerenim pošiljkama, - o kontrole i provjere od strane carine, - o korišćenje baze podataka.
6.3.	Laboratorije Granična kontrolna mjesta imaju pristup uslugama službenih laboratorija sposobnih da pruže analitičke, testne i dijagnostičke rezultate u odgovarajućim rokovima i opremljenih informaciono-tehnološkim alatima potrebnim za osiguranje unosa rezultata provedenih analiza, testova ili dijagnoza u IMSOC, prema potrebi.	- nadzor laboratorija; - priručnici za uzorkovanje i slanje uzoraka na analizu u svim oblastima; - spisak ovlašćenih laboratorija; - opremljene alatima informacione tehnologije potrebnim za osiguranje unošenja rezultata provedenih analiza, testova ili dijagnoza u IMSOC, prema potrebi.
6.4.	Godišnji plan uzorkovanja	- implementirati i poboljšati godišnji plan uzorkovanja, - poboljšati IT rješenje za implementaciju godišnjeg plana uzorkovanja.
6.5.	Višegodišnji nacionalni plan službenih kontrola/MANCP	- pripremljen i implementiran.

7	Interna revizija	
7.1.	Uspostavljanje sistema interne revizije	- Uspostavljanje procedure za sistem interne revizije
7.2.	Uspostavljanje tima za internu reviziju	- Imenovanje internih revizora iz osoblja koje radi na GKM-u i centralnom nivou. Preporučuje se imenovanje najmanje 6 do 8 internih revizora.
7.3.	Uspostavljanje procedure interne revizije	- Uspostavljanje procedure interne revizije: kontrolne liste revizije, format evidentiranja korektivnih/zaštitnih mjera, sistem izvještavanja, praćenje
7.4.	Obuka	- Obezbjedivanje obuke internih revizora
7.5.	Uspostavljanje programa interne revizije	- Uspostavljanje godišnjeg programa revizije
8.	Okvirno zakonodavstvo Poglavlje 12	
8.1.	Zakonodavstvo o uvozu na snazi u skladu s Poglavljem 12	- Praćenje akcionog plana - Po potrebi, neki od zakona predviđenih akcionim planom mogu se usvojiti ranije
9.	Izgradnja novih objekata GKM	
9.1.	Spisak GKM	- Zakonodavstvo za minimalne zahtjeve graničnih prelaza - Spisak predloženih GKM
9.2.	Spisak dostavljen EK	- Informacije koje treba dostaviti EK
9.3.	Finansiranje novih GKM objekata	- Kontinuirano održavanje uslova u skladu sa zahtjevima EU
9.4.	Postojeći aranžmani za nepredviđene situacije osiguravaju se u slučaju nepredvidivih i neočekivanih uslova ili događaja	- Priprema operativnog priručnika/procedure za izdavanje dokumenata u štampanom obliku u slučaju nestabilnog sistema, interneta ili softvera - problemi ili ažuriranja ili nedostatak električne energije - priprema operativnog priručnika/procedure u slučaju nestanka struje
9.5.	Oprema za kliničke preglede životinja Oprema za pregled proizvoda (veterinarski pregledi) Oprema za pregled proizvoda (fitosanitarni pregledi)	- Spisak opreme (dostupne) - Priprema tenderskih materijala - Nabavka
9.9.	Odobrenje graničnih kontrolnih mjesta/GKM prema određenim kategorijama	- Uspostaviti proceduru odobravanja s kontrolnim listama za odobravanje i odlukama o odobrenju - Izvršiti odobravanje graničnih kontrolnih mjesta s određivanjem kategorija odobrenja - Uzimati u obzir analizu podataka o uvezenim pošiljkama u oblasti sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja.
10.	Pružanje IT usluga i internet mreža	

		- Osnivanje IT jedinice za organizacionu jedinicu inspekcije - Uvođenje stabilne i sigurne vladine mreže na GKM i u centrali/sjedištu - Nabavka IT opreme - Obezbjedjivanje preventivnog održavanja i servisa IT opreme nakon garantnog roka - Sistem za pravljenje sigurnosnih kopija podataka i zaštitu podataka - Plan za nadogradnju softvera - Uvođenje softvera za podršku kontrolama zasnovanim na riziku na GKM u skladu sa Regulativom 2017/625 - Korišćenje UPS-ova ili drugih uređaja za osiguranje stalnog izvora električne energije
11	Sprovođenje službene kontrole na dan pristupanja	
		- pregled postojećih trgovinskih i drugih sporazuma sa susjednim zemljama i drugim zemljama i pripreme za njihov raskid

6.1. Plan obuke i izgradnje kapaciteta

UBHVFP će, u saradnji sa ekspertima EU angažovanim preko Njemačke organizacije za međunarodnu saradnju (GIZ) GmbH, pripremiti sveobuhvatan plan obuke i izgradnje kapaciteta za službenike, pomoćno osoblje, operatere odgovorne za pošiljke i carinske službenike Uprave carina Crne Gore. GIZ, kao njemačka razvojna agencija sa bogatim iskustvom u pružanju tehničke pomoći zemljama kandidatima za EU, podržaće usklađivanje programa obuke sa pravnom tekovinom EU i osigurati da sadržaj odražava najbolje prakse koje se primjenjuju u državama članicama.

Planirane aktivnosti uključuju pripremu svih potrebnih programa obuke, uspostavljanje sistema za kontinuirani profesionalni razvoj i sprovođenje svih aktivnosti obuke u jasno definisanim rokovima. Ovaj pristup će osigurati da svi uključeni akteri posjeduju potrebne kompetencije za efikasno obavljanje službenih kontrola u potpunosti i u skladu sa zahtjevima EU na budućoj vanjskoj granici Crne Gore.

Aktivnost	Opis	Rok
1. Obuka i izgradnja kapaciteta službenika	Priprema Plana i programa obuke kako bi se osiguralo da su službenici odgovarajuće kvalifikovani i obučeni za obavljanje službenih kontrola životinja i robe koja ulaze u EU, u skladu s članom 5(4) Regulative o službenim kontrolama	31. oktobar 2026.
2. Obuka i izgradnja kapaciteta pomoćnog osoblja	Priprema Plana obuke i uspostavljanje aktivnosti obuke za osoblje koje pomaže službenim veterinarima ili obavlja fizičke preglede, u skladu s članom 49(2) Regulative (EU) 2017/625 i članom 3 Regulative (EU) 2019/1081	31. decembar 2026.
3. Obuka i izgradnja kapaciteta operatera odgovornih za pošiljke i drugih poslovnih subjekata	Priprema programa obuke za crnogorske operatere odgovorne za pošiljke i druge poslovne subjekte uključene u unos životinja i robe iz trećih zemalja u Uniju preko crnogorskih GKM	31. decembar 2026.

Aktivnost	Opis	Rok
4. Obuka i izgradnja kapaciteta carinskih službenika	Priprema programa obuke za carinske službenike Uprave carina Crne Gore koji su uključeni u aktivnosti vezane za unos životinja i robe iz trećih zemalja u Uniju	31. decembar 2026.
5. Sprovođenje obuke	Sprovođenje aktivnosti obuke iz tačaka 1–4; planirani početak aktivnosti: 1. januar 2027.	30. jun 2027.

7. Scenariji za nepredviđene situacije

Sastavni dio dokumenta „Plan za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori“ čine Aneksi 2 za scenarije nepredviđenih okolnosti i služe kao operativni alat za upravljanje rizicima u situacijama kada jedno ili više GKM nisu u potpunosti izgrađeni, opremljeni ili operativni do datuma pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Njegova svrha je da osigura kontinuitet službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na GKM, te da zaštiti javno zdravlje, zdravlje životinja i biljaka i sigurnost hrane, čak i u uslovima privremenih infrastrukturnih ili organizacijskih ograničenja. Aneks se zasniva na procjeni rizika, koja identifikuje ključne saobraćajne, infrastrukturne i geografske faktore, kao i posljedice nefunkcionalnih GKM. U tom kontekstu, prije analize pojedinačnih scenarija i alternativnih rješenja, bilo je potrebno definisati referentnu tačku koja omogućava objektivnu i uporedivu procjenu svih alternativnih ruta. Kao referentna vrijednost korišćeni su udaljenost i vrijeme putovanja između glavnog grada susjedne treće zemlje i Podgorice, glavnog grada Crne Gore. Ovo pruža neutralnu, mjerljivu i metodološki konzistentnu osnovu za procjenu svih mogućih ruta i njihovih operativnih ograničenja. Na osnovu ovog pristupa, razvijena su alternativna rješenja i operativne procedure, uzimajući u obzir tri jasno definisana scenarija:

- Scenario A: sva planirana GKM su izgrađena i operativna do datuma pristupanja;
- Scenario B: GKM za koje se izrađuje alternativno rješenje nije operativno, ali jedno ili više drugih planiranih crnogorskih GKM su operativna;
- Scenario C: nijedno od planiranih crnogorskih GKM nije izgrađeno i operativno do datuma pristupanja.

Budući da će granični prelazi Crne Gore s trećim zemljama, nakon pristupanja, činiti dio vanjske granice Evropske unije, izgradnja GKM i njihov puni operativni kapacitet su neophodni za provođenje službenih kontrola životinja i robe iz člana 47(1) Regulative (EU) 2017/625. Neuspostavljanje graničnih kontrolnih mjesta može dovesti do poremećaja u međunarodnim tokovima takve robe, povećanih troškova transporta, preusmjerenja pošiljki na logistički nepovoljne rute i institucionalnih posljedica u kontekstu obaveza iz Poglavlja 12.

Ovaj Aneks definiše alternativne rute i operativne procedure koje osiguravaju kontinuitet službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na budućoj vanjskoj granici Evropske unije u slučajevima kada pojedinačna GKM nisu operativna. Na ovaj način, Crna Gora može, uprkos mogućim infrastrukturnim kašnjenjima, ispuniti sve obaveze koje proizlaze iz članstva u EU i održati stabilne međunarodne tokove životinja i robe koje podliježu službenim kontrolama prilikom ulaska u Evropsku uniju iz trećih zemalja. Odjeljci predstavljaju, za svako planirano crnogorsko GKM, sve relevantne scenarije, uključujući referentne rute, alternativne rute, operativna ograničenja i procjene izvodljivosti, kako bi se osiguralo da sistem službenih kontrola ostane funkcionalan u svim okolnostima neoperativnih GKM-a.

8. Zaključak – Alternativne rute i operativne procedure za osiguranje kontinuiteta službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na crnogorskim GKM

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore ima obavezu da osigura da se službene kontrole i druge službene aktivnosti na budućoj vanjskoj granici Evropske unije sprovode bez prekida, čak i u okolnostima kada pojedinačna GKM nisu u potpunosti izgrađena, opremljena ili operativna do dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Ovaj Aneks definiše operativni okvir koji omogućava održavanje stabilnosti u međunarodnim tokovima životinja i robe iz člana 47(1) Regulative (EU) 2017/625 i ispunjavanje obaveza iz Poglavlja 12, kroz jasno strukturisane alternativne rute i procedure koje se primjenjuju u zavisnosti od nivoa operativne spremnosti GKM Crne Gore na dan pristupanja.

Scenario A

U situaciji opisanoj u Scenariju A, gdje su sva planirani granična kontrolna mjesta izgrađena i operativna, službene kontrole i druge službene aktivnosti se sprovode duž referentnih ruta i na graničnim prijelazima s uspostavljenim i operativnim GKM, koji predstavljaju najkraće, najbrže i logistički najstabilnije koridore. U ovom slučaju, sistem za obavljanje službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na GKM funkcioniše pod optimalnim uslovim, bez potrebe za preusmjeravanjem pošiljki ili posebnim operativnim prilagođavanjima.

Scenario B

U Scenariju B, gdje analizirano GKM nije operativno dok je barem jedno drugo planirano GKM operativno, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore osigurava kontinuitet službenih kontrola privremenim preusmjeravanjem pošiljki na najbliže operativno GKM Crne Gore s odgovarajućim infrastrukturnim i kadrovskim kapacitetima. U takvim okolnostima, sprovodi se privremeno povećanje kapaciteta na operativnim GKM, inspektori se preraspoređuju, osigurava se prioritarno rukovanje pošiljkama životinja i robe kratkog roka trajanja, a koordinacija s carinskim i policijskim službama se intenzivira kako bi se spriječili zastoji u saobraćaju i osiguralo efikasno obavljanje službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na GKM. Ovaj scenario održava funkcionalnost sistema, ali samo u ograničenom i vremenski definisanom režimu, jer nijedno operativno GKM ne može održivo apsorbirati puni obim pošiljki s neoperativnog GKM.

Scenario C

Scenario C je najzahtjevniji, jer nijedno od planiranih GKM nije operativno do datuma pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. U takvim okolnostima, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore mora osigurati kontinuitet službenih kontrola korišćenjem GKM država članica EU, uključujući drumske, pomorske i vazdušne granične prelaze kao što su hrvatska drumska i pomorska GKM ili aerodromi EU s operativnim GKM. Ovaj scenario zahtijeva intenzivnu prekograničnu koordinaciju s nadležnim organima država članica, upravljanje povećanim logističkim troškovima i produženim vremenom putovanja. Scenario C predstavlja izuzetnu, privremenu i krajnju opciju, primjenjivu samo u slučaju potpune neoperativnosti svih planiranih crnogorskih GKM.

Bez obzira na scenario, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore osigurava kontinuitet službenih kontrola preusmjeravanjem pošiljki na dostupne rute, privremenim povećanjem kapaciteta na operativnim GKM, kontinuiranom koordinacijom s carinskim, policijskim i transportnim službama, saradnjom s nadležnim organima država članica EU i kontinuiranim praćenjem opterećenja saobraćaja uz prilagođavanje operativnih procedura u realnom vremenu. Ovo osigurava da Crna Gora, čak i pod privremenim infrastrukturnim ograničenjima, može održati stabilnost međunarodnih tokova životinja i robe, zaštititi javno zdravlje i ispuniti sve obaveze koje proizlaze iz članstva u EU.

Alternativna rješenja za svako od planiranih crnogorskih GKM predstavljena su u tabeli ispod.

	Neoperativna GKM Scenario B – GKM pod analizom neoperativno, barem jedno drugo planirano GKM operativno	Scenario C – nijedno od planiranih GKM nije operativno
GKM Dobrakovo	Preusmjeravanje na GKM Ilino Brdo; ili GKM Kula ili GKM Božaj	Ulazak u EU via GKM Bajakovo (HR) ili GKM Nova Sela (HR)
GKM Ilino Brdo	Preusmjeravanje na GKM Dobrakovo ili GKM Kula, ili GKM Božaj	Ulazak u EU via GKM Nova Sela (HR) ili GKM Stara Gradiška (HR)
GKM Kula	Preusmjeravanje na GKM Božaj ili GKM Dobrakovo or BCP Ilino Brdo	Ulazak u EU via BCP Bajakovo (HR) ili GKM Nova Sela (HR)
GKM Božaj	Preusmjeravanje na GKM Kula ili GKM Dobrakovo ili GKM Ilino Brdo	Ulazak u EU via GKM Bajakovo (HR) ili BCP Nova Sela (HR)
GKM Luka Bar	Scenario B not applicable (jedina morska luka u Crnoj Gori)	Ulazak u EU via GKM Luka Ploče (HR)
GKM Aerodrom Podgorica	Scenario B nije primjenjiv (jedini aerodrom za teretni prevoz u Crnoj Gori)	Preusmjeravanje na EU aerodrome s operativnim GKM

9. Strateški prioriteti za izgradnju crnogorskih GKM

Crna Gora je sprovela detaljnu procjenu statusa svakog planiranog graničnog kontrolnog mjesta (GKM), uključujući stanje projektne dokumentacije, napredak postupaka javnih nabavki, složenost građevinskih radova, kao i administrativna i tehnička ograničenja. Na osnovu ove analize utvrđen je sljedeći redoslijed vjerovatnog uspostavljanja graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori: Aerodrom Golubovci, Božaj, Luka Bar, Kula, Dobrakovo i Ilino Brdo.

Granično kontrolno mjesto (GKM) Aerodrom Golubovci i GKM Božaj pokazuju najviši nivo spremnosti, sa završenim glavnim projektima, okončanim postupcima javnih nabavki, izdatim dozvolama i građevinskim radovima koji su već u toku. Stoga se očekuje da će ova dva granična kontrolna mjesta biti izgrađena, opremljena i u potpunosti operativna u skladu sa standardima Evropske unije prije pristupanja. Shodno tome, GKM Božaj je identifikovan kao održiva i potpuno funkcionalna alternativna ruta u okviru Plana B za unos živih životinja iz kategorije LA-O i robe iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625. Ono može služiti kao alternativno ulazno mjesto iz Republike Srbije ukoliko GKM Dobrakovo ne bude operativno do dana pristupanja, odnosno iz Republike Kosovo ukoliko GKM Kula ne bude operativno, kako je prikazano u Aneksu 1 dokumenta *Scenariji za nepredviđene okolnosti*.

GKM Luka Bar i GKM Kula nalaze se u srednjoj fazi pripreme, sa realnim rokovima za završetak, ali i povećanim rizikom od kašnjenja zbog složenosti i obima radova.

- Ukoliko GKM Luka Bar ne bude uspostavljeno do dana pristupanja, najprikladnija alternativna opcija za ulazak pošiljaka koje pristižu morskim putem je hrvatsko GKM Luka Ploče, odakle bi se pošiljke drumskim putem transportovale u Crnu Goru.
- Ukoliko GKM Kula ne bude operativno do dana pristupanja, GKM Božaj ostaje najprikladnija alternativna ruta za ulazak pošiljaka iz pravca Republike Kosovo.

GKM Dobrakovo nosi značajan rizik od kašnjenja zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa i potrebe za eksproprijacijom zemljišta. Ipak, njegovo uspostavljanje je od strateškog značaja za Crnu Goru, imajući u vidu veliki obim robe koja podliježe službenim kontrolama i snažne trgovinske veze između crnogorskog i srpskog tržišta. UBHVFP uživa punu podršku Vlade Crne Gore i svih nadležnih institucija kako bi se obezbijedilo da ovo GKM bude uspostavljeno do dana pristupanja.

U slučaju kašnjenja, održive alternativne rute za ulazak robe iz Republike Srbije su GKM Božaj i hrvatsko GKM Bajakovo. UBHVFP će redovno obavještavati Komisiju o napretku uspostavljanja GKM Dobrakovo.

GKM Ilino Brdo predstavlja najzahtjevniji projekat, sa značajnim prostornim i tehničkim ograničenjima, kao i zavisnošću od sprovođenja administrativnih procedura. Ukoliko ovo GKM ne bude uspostavljeno do dana pristupanja, Crna Gora je identifikovala hrvatska GKM Nova Sela i GKM Stara Gradiška kao najprikladnije alternativne rute za ulazak pošiljaka iz Bosne i Hercegovine. UBHVFP će takođe redovno obavještavati Komisiju o napretku uspostavljanja GKM Ilino Brdo.

ANEKS 1 Detaljan akcioni plan

Granična kontrolna mjesta (GKM) koja treba unaprijediti i izgraditi					
1. GKM LUKA BAR					
Opis aktivnosti	Nadležni organ	Procijenjeni trošak	Izvor finansiranja	Status	Rok za realizaciju
1.1 Građevinski radovi	UBHVFP, UC	-	-	ZAVRŠENO	31.12.2025.
1.2 Angažovanje stručnjaka	MPŠV	0,00	MIDAS	ZAVRŠENO	10.03.2026.
1.3 TOR za glavni projekat	MPŠV	5.000,00	MIDAS	ZAVRŠENO	23.04.2026.
1.4 Urbanističko-tehnički uslovi	UBHVFP	lokalna naknada	BUDŽET	U TOKU (pripremljen nacrt UTU)	20.06.2026.
1.5 Idejno rješenje / Glavni projekat	MJR	20.000,00	IPA 2021	U TOKU	30.09.2026.
1.6 enderski postupak – revizija glavnog projekta	MPŠV	2.000,00	BUDŽET	U TOKU	15.07.2026.
1.7 tenderski postupak – rekonstrukcija (<i>trajanje tenderskog postupka do 2 mjeseca</i>)	MJR	1.000.000,00	BUDŽET	U TOKU	15.10.2026.
1.8 Tenderski postupak za nadzor	MJR	30.000,00	BUDŽET	U TOKU	15.10.2026.
1.9 Građevinski radovi	MJR	Tačka 1.7	BUDŽET	NA ČEKANJU	od 15.1.2027. do 01.10.2027.
1.10 Opremanje objekta	MJR	150.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	01.11.2027.
Napomena: Procijenjeni iznos sredstava: 1.207.000,00 EUR					
2. GKM AERODROM PODGORICA-GOLUBOVCI					
Opis aktivnosti	Nadležni organ	Procijenjeni trošak	Izvor finansiranja	Status	Rok za realizaciju
2.1 Glavni projekat i nadzor	MJR	13.000,00	IPA 2021	ZAVRŠENO	15.12.2025.
2.2 Revizija – glavni projekat	MPŠV	2.500,00	BUDŽET	ZAVRŠENO	15.12.2025.
2.3. Tenderski postupak – građevinski radovi	MJR	-	IPA 2021	ZAVRŠENO	15.12.2025.
2.4 Pribavljanje dozvola	MJR	-		ZAVRŠENO	10.06.2026.
2.5. Građevinski radovi	MJR	688.045,42	IPA 2021	U TOKU	od 10.06.2026. do 01.03.2027.
2.6. Opremanje objekta	MJR	200.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	01.07.2027.
Napomena: Procijenjeni iznos sredstava: 903.545,42. EUR					
3. GKM Ilino brdo					
Opis aktivnosti	Nadležni organ	Procijenjeni trošak	Izvor finansiranja	Status	Rok za realizaciju
3.1 Prikupljanje informacija	UBHVFP, UC	-	-	ZAVRŠENO	31.12.2025.
3.2 Obilazak lokacije, moguća rješenja	UBHVFP, UC	-	-	ZAVRŠENO	01.12.2025.
3.3 Angažovanje stručnjaka	UBHVFP	0,00	MIDAS	ZAVRŠENO	10.03.2026.
3.4. TOR za glavni projekat	UBHVFP	5.000,00	MIDAS	ZAVRŠENO	30.04.2026.
3.5 Idejno rješenje / Glavni projekat	MJR	13.000,00	IPA 2021	U TOKU	15.09.2026.
3.6 Urbanističko-tehnički uslovi	UBHVFP	Lokalna	BUDŽET	U TOKU	01.07.2026.
3.7 Tenderski postupak – revizija	MPŠV	2.000,00	BUDŽET	U TOKU	15.07.2026.
3.8. Tenderski postupak – građevinski radovi (<i>trajanje tenderskog postupka do 2 mjeseca</i>)	MJR	-	-	NA ČEKANJU	31.10.2026.
3.9 Tenderski postupak za nadzor	MJR	30,000.00	BUDŽET	NA ČEKANJU	15.10.2026.
3.10 Građevinski radovi	MJR	2.750.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	od 1.2.2027. do 01.10.2027.
3.11 Opremanje objekta	MJR	Point 3.10	BUDŽET	NA ČEKANJU	30.11.2027.
Napomena: Procijenjeni iznos sredstava: 2.800.000,00. EUR					

4. GKM DOBRAKOVO					
Opis aktivnosti	Nadležni organ	Procijenjeni trošak	Izvor finansiranja	Status	Rok za realizaciju
4.1 Prikupljanje informacija	UBHVFP, UC	-	-	ZAVRŠENO	31.12.2025
4.2 Obilazak lokacije	UBHVFP, UC	-	-	ZAVRŠENO	01.12.2025.
4.3. Angažovanje stručnjaka	MPŠV	5.000,00	MIDAS	ZAVRŠENO	10.03.2026.
4.4. TOR za glavni projekat	MPŠV	Point 4.3.	MIDAS	ZAVRŠENO	27.04.2026.
4.5. Procjena eksproprijacije	MJR, UBHVFP	-	-	ZAVRŠENO	27.04.2026.
4.6. Elaborat o eksproprijaciji	DDI, UC, UBHVFP	5.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	31.10.2026.
4.7. Eksproprijacija	Vlada	250.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	31.12.2026.
4.8. Idejno rješenje / Glavni projekat	MJR	30.000,00	IPA 2021	U TOKU	15.09.2026.
4.9. Urbanističko-tehnički uslovi	UBHVFP	Lokalna naknada	BUDŽET	U TOKU	01.08.2026.
4.10. Tenderski postupak – revizija	MPŠV	2.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	15.07.2026.
4.11. Tenderski postupak – građevinski radovi (<i>trajanje tenderskog postupka do 2 mjeseca</i>)	MJR	-	BUDŽET	NA ČEKANJU	31.10.2026.
4.12 Tenderski postupak za nadzor	MJR	30.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	15.10.2026.
4.13. Građevinski radovi	MJR	3.200.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	od 1.2.2027. do 15.10.2027.
4.14. Opremanje objekta	MJR	Point 4.13	BUDŽET	NA ČEKANJU	30.11.2027.
Napomena: Procijenjeni iznos sredstava 3.522.000,00. EUR					
5. GKM BOŽAJ					
Opis aktivnosti	Nadležni organ	Procijenjeni trošak	Izvor finansiranja	Status	Rok za realizaciju
5.1 Glavni projekat i stručni nadzor	MJR	30.000,00	IPA 2021	ZAVRŠENO	15.01.2026.
5.2 Revizija – glavni projekat	MPŠV	2.000,00	BUDŽET	ZAVRŠENO	17.04.2025.
5.3 Tenderski postupak – građevinski radovi	MJR	Tačka 5.4	-	ZAVRŠENO	Tender objavljen 19.5.2026.
5.4 Građevinski radovi	MJR	1.960.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	od 1.8.2026. do 01.10. 2027.
5.5 Opremanje objekta	MJR	Tačka 5.4	BUDŽET	NA ČEKANJU	01. 11.2027.
Napomena: Trenutno procijenjeni iznos sredstava €1.992.000,00 EUR					
6. GKM KULA					
Opis aktivnosti	Nadležni organ	Procijenjeni trošak	Izvor finansiranja	Status	Rok za realizaciju
6.1 Lokacija GKM	UBHVFP, UC	-	-	ZAVRŠENO	1. 12. 2025.
6.2 Definisanje površine parcele	UBHVFP, UC	-	-	ZAVRŠENO	28.02.2026
6.3 Urbanističko-tehnički uslovi	UBHVFP	Lokalna naknada	BUDŽET	ZAVRŠENO	28.02.2026.
6.4 Idejno rješenje / Glavni projekat	MJR	30.000,00	IPA 2021	U TOKU	15.09.2026.
6.5 Revizija – glavni projekat (tender)	MPŠV		BUDŽET	NA ČEKANJU	15.07.2026.
6.6. Tenderski postupak za nadzor	MJR	30.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	15.10.2026.
6.7 Tenderski postupak – građevinski radovi (<i>trajanje tenderskog postupka do 2 mjeseca</i>)	MJR	-	-	NA ČEKANJU	31.10.2026.
6.8 Građevinski radovi	MJR	2.500.000,00	BUDŽET	NA ČEKANJU	od 1.2.2027. do 01.10.2027.
6.9 Opremanje	MJR	Tačka 6.8	BUDŽET	NA ČEKANJU	1. 11. 2027.
Napomena: Procijenjeni iznos sredstava 2.560.000,00. EUR					

UBHVFP – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

UC – Uprava carina

MJR- Ministarstvo javnih radova

DDI - Direkcija za državnu imovinu

MPŠV - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

ANEKS 2. Scenariji za nepredviđene okolnosti

(Aneks dokumenta „Mapa puta za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori“)

Ovaj Aneks je sastavni dio dokumenta „Mapa puta za izgradnju i unapređenje graničnih kontrolnih mjesta u Crnoj Gori“ i služi kao operativni alat za upravljanje rizicima u situacijama kada jedno ili više GKM nije u potpunosti izgrađeno, opremljeno ili operativno do dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Njegova svrha je da obezbijedi kontinuitet službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na GKM, kao i zaštitu javnog zdravlja, zdravlja životinja i bilja i bezbjednosti hrane, čak i u uslovima privremenih infrastrukturnih ili organizacionih ograničenja.

Aneks se zasniva na procjeni rizika, kojom se identifikuju ključni saobraćajni, infrastrukturni i geografski faktori, kao i posljedice neoperativnih GKM. U tom kontekstu, prije analize pojedinačnih scenarija i alternativnih rješenja, bilo je neophodno definisati referentnu tačku koja omogućava objektivnu i uporedivu procjenu svih alternativnih ruta. Kao referentna vrijednost korišćeni su udaljenost i vrijeme putovanja između glavnog grada susjedne treće zemlje i Podgorice, glavnog grada Crne Gore. Time se obezbjeđuje neutralna, mjerljiva i metodološki dosljedna osnova za procjenu svih mogućih ruta i njihovih operativnih ograničenja.

Na osnovu ovog pristupa razvijena su alternativna rješenja i operativne procedure, uzimajući u obzir tri jasno definisana scenarija:

- Scenario A: sva planirana GKM su izgrađena i operativna do dana pristupanja;
- Scenario B: GKM za koje se razvija alternativno rješenje nije operativno, ali je jedno ili više drugih planiranih GKM u Crnoj Gori operativno;
- Scenario C: nijedno od planiranih GKM u Crnoj Gori nije izgrađeno i operativno do dana pristupanja.

S obzirom na to da će granična kontrolna mjesta Crne Gore prema trećim zemljama, nakon pristupanja, činiti dio spoljne granice Evropske unije, izgradnja GKM i njihova puna operativna sposobnost od ključnog su značaja za sprovođenje službenih kontrola životinja i robe iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625. Neuspostavljanje GKM može dovesti do poremećaja u međunarodnim tokovima takve robe, povećanja troškova transporta, preusmjeravanja pošiljaka na logistički nepovoljne rute, kao i institucionalnih posljedica u kontekstu obaveza koje proizlaze iz Poglavlja 12.

Ovaj Aneks definiše alternativne rute i operativne procedure kojima se obezbjeđuje kontinuitet službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na budućoj spoljnoj granici Evropske unije u slučajevima kada pojedinačna GKM nisu operativna. Na ovaj način, Crna Gora može, uprkos mogućim infrastrukturnim kašnjenjima, ispuniti sve obaveze koje proizlaze iz članstva u EU i održati stabilne međunarodne tokove životinja i robe koja podliježe službenim kontrolama prilikom ulaska u Evropsku uniju iz trećih zemalja.

U narednim poglavljima za svako planirano GKM u Crnoj Gori predstavljeni su svi relevantni scenariji, uključujući referentne rute, alternativne rute, operativna ograničenja i procjene izvodljivosti, kako bi se obezbijedilo da sistem službenih kontrola ostane funkcionalan u svim okolnostima u kojima GKM nisu operativna.

GKM Dobrakovo – scenariji i alternativna rješenja

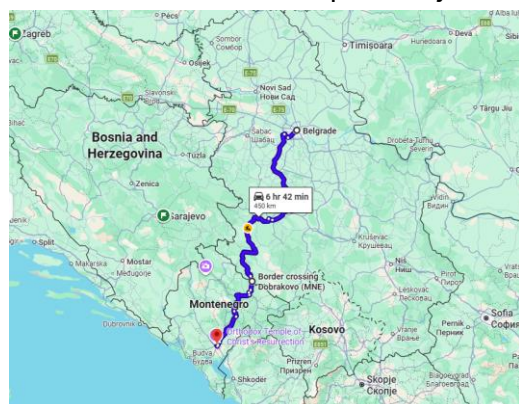
Uvod – strateški značaj graničnog prelaza Dobrakovo

Geografski položaj Crne Gore i postojeća putna infrastruktura uslovljavaju da se gotovo sav drumski saobraćaj iz Srbije prema Crnoj Gori prirodno odvija preko graničnog prelaza Dobrakovo, jer predstavlja najkraću, najbržu i logistički najstabilniju rutu. Zbog toga je Dobrakovo najznačajnija drumska ulazna tačka u Crnu Goru za pošiljke životinja i robe iz Republike Srbije koje podliježu službenim kontrolama i drugim službenim aktivnostima na GKM, u skladu sa članom

47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625. Uzimajući u obzir ove saobraćajne i infrastrukturne uslove, UBHVFP planira uspostavljanje GKM Dobrakovo kao ključne tačke za sprovođenje službenih kontrola na ovoj ruti. U narednim odjeljcima predstavljeni su svi relevantni scenariji za GKM Dobrakovo, uključujući referentne rute, alternativne rute, operativna ograničenja i procjene izvodljivosti, kako bi se obezbijedilo da sistem službenih kontrola ostane funkcionalan u svim okolnostima privremene neoperativnosti ovog GKM.

Scenario A – GKM Dobrakovo je uspostavljeno i operativno – (referentna ruta)

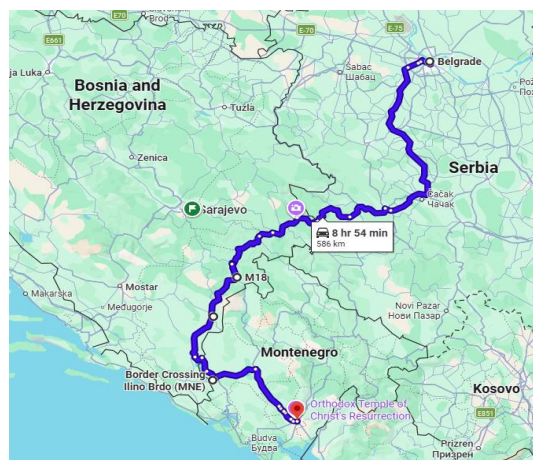
Referentna ruta – Beograd (RS) → Podgorica (ME) preko graničnog prelaza Dobrakovo (ME) – (GKM Dobrakovo) Ova ruta predstavlja standardni transportni koridor između Beograda i Podgorice i koristi se kao osnova za poređenje svih alternativnih opcija i scenarija.

- Udaljenost: ≈ 450 km
- Vrijeme putovanja: 7.5–8 hours (for trucks carrying goods)
- Najkraća, najbrža i logistički najstabilnija ruta
- Najniži troškovi transport
- Najmanje administrativnih prepreka
- Najniži rizik od kašnjenja i poremećaja u lancu snabdijevanja

Scenario – B – Alternativne opcije u slučaju da GKM Dobrakovo nije operativno, a jedno ili više planiranih GKM su operativna

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Bosne i Hercegovine i ulazak u Crnu Goru preko graničnog prelaza Ilino Brdo (GKM Ilino Brdo)

- Opis rute:

Na ovoj ruti, pošiljke iz Republike Srbije ulaze u Bosnu i Hercegovinu, prolaze tranzitom kroz njenu teritoriju, ulaze u Crnu Goru preko GKM Ilino Brdo, a zatim nastavljaju put prema Podgorici.

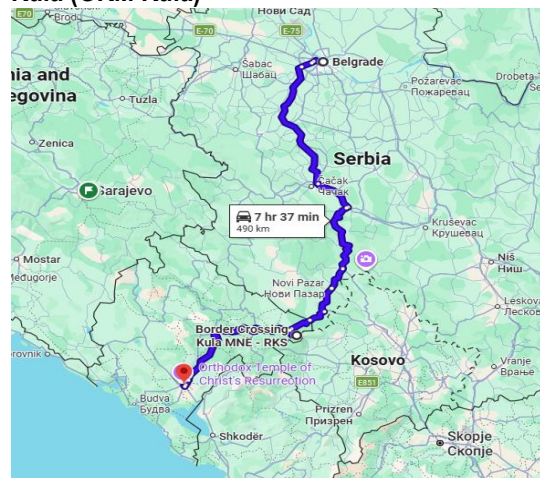
Ova ruta povećava udaljenost za oko 130 km i produžava vrijeme putovanja za dodatna 2 časa u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B	GKM Dobrakovo nije operativno, a jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Ilino Brdo je operativno)
Opis rute	Beograd (RS)→ Bosna i Hercegovina (BA)→ GKM Ilino Brdo (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+130 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+2 sata u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Najmanje nepovoljna alternativna ruta (u pogledu udaljenosti i vremena putovanja) - Administrativno i politički izvodljiva - Postojeće putne veze su funkcionalne
Ograničenja	- Nedovoljni infrastrukturni kapaciteti GKM Ilino Brdo za sprovođenje službenih kontrola svih pošiljaka preusmjerenih sa GKM Dobrakovo - Geografska ograničenja (brdsko-planinsko područje)
Operativni rizici	- Preopterećenje GKM Ilino Brdo može dovesti do potpunog zastoja saobraćaja i prekida sprovođenja službenih kontrola - Povećani logistički troškovi i kašnjenja
Izvodljivost	Srednja — ali samo kao privremena mjera i za ograničen broj pošiljaka.

Procjena izvodljivosti

Izvodljivost korišćenja rute preko teritorije Bosne i Hercegovine i ulaska u Crnu Goru preko GKM Ilino Brdo procjenjuje se kao srednja, ali isključivo u okviru privremenog i ograničenog režima rada. Iako je ovo najmanje nepovoljna alternativna ruta u pogledu udaljenosti i vremena putovanja, ključni problem predstavljaju nedovoljni infrastrukturni kapaciteti GKM Ilino Brdo za sprovođenje službenih kontrola svih pošiljaka preusmjerenih sa GKM Dobrakovo, kao i geografska ograničenja lokacije, koja onemogućavaju prihvata većeg obima pošiljaka. Operativni rizici, uključujući mogućnost potpunog zastoja saobraćaja i prekida sprovođenja službenih kontrola na GKM, kao i dugo vrijeme čekanja, dodatno ograničavaju održivost ove opcije. Stoga se GKM Ilino Brdo može koristiti isključivo kao privremeno rješenje, u strogo kontrolisanom obimu i uz prethodnu koordinaciju svih nadležnih organa odgovornih za kontrolu robe i bezbjednost saobraćaja na graničnim prelazima Crne Gore.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Kosovo i ulazak u Crnu Goru preko graničnog prelaza Kula (GKM Kula)

- Opis rute:

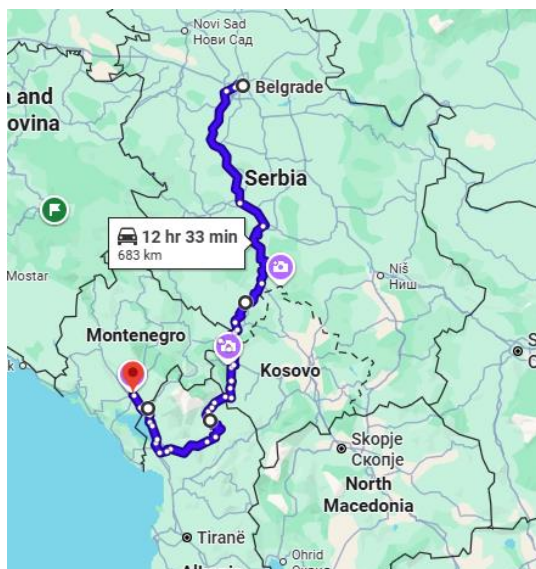
Na ovoj ruti, pošiljke iz Republike Srbije ulaze u Republiku Kosovo, prolaze tranzitom kroz njenu teritoriju, ulaze u Crnu Goru preko GKM Kula, a zatim nastavljaju put prema Podgorici. Ova ruta povećava udaljenost za oko 40–50 km i produžava vrijeme putovanja za oko 1 čas u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B	GKM Dobrakovo nije operativno, a jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Kula je operativno)
Opis rute	Beograd (RS) → Republika Kosovo (XK) → GKM Kula (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+40–50 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+1 čas u odnosu na referentnu rutu
Advantages	- Najmanje povećanje udaljenosti i vremena putovanja - Logistički najpovoljnija alternativna opcija - Politički i administrativno najzahtjevnija ruta (Republika Srbija ne priznaje Kosovo → tranzit je otežan) - Bezbjednosni i administrativni rizici - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Kula za sprovođenje službenih kontrola svih pošiljaka preusmjerenih sa GKM Dobrakovo - Geografska ograničenja (brdsko-planinsko područje) - Otežani uslovi odvijanja saobraćaja tokom zime usljed nepovoljnih vremenskih prilika
Ograničenja	
Operativni rizici	- Mogućnost blokade tranzita - Rizik od zastoja u saobraćaju usljed nepovoljnih vremenskih uslova
Izvodljivost	Niska — zbog političkih ograničenja i ograničenih infrastrukturnih kapaciteta GKM Kula.

Procjena izvodljivosti

Izvodljivost korišćenja rute preko teritorije Republike Kosovo i ulaska u Crnu Goru preko GKM Kula procjenjuje se kao **niska**, uprkos činjenici da je riječ o logistički najkraćoj alternativnoj ruti koja zahtijeva najmanje dodatnog vremena putovanja. Ključni razlog za nisku izvodljivost predstavljaju politička i administrativna ograničenja, s obzirom na to da Republika Srbija ne priznaje Kosovo, što tranzit čini neizvjesnim. Pored toga, GKM Kula raspolaže ograničenim infrastrukturnim kapacitetima za sprovođenje službenih kontrola svih pošiljaka preusmjerenih sa GKM Dobrakovo, a nalazi se u brdsko-planinskom području sa otežanim uslovima odvijanja saobraćaja tokom zimskog perioda. Operativni rizici, uključujući mogućnost blokade tranzita i kašnjenja izazvanih nepovoljnim vremenskim uslovima, dodatno umanjuju pouzdanost ove opcije. Iz navedenih razloga, ruta preko GKM Kula može se razmatrati isključivo kao privremeno alternativno rješenje, ali ne predstavlja održivu dugoročnu opciju u slučaju dugotrajnije neoperativnosti GKM Dobrakovo.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Kosovo i Republike Albanije i ulazak u Crnu Goru preko graničnog prelaza Božaj (GKM Božaj)

- Opis rute:

Na ovoj ruti, pošiljke iz Republike Srbije ulaze u Republiku Kosovo, prolaze tranzitom kroz njenu teritoriju, zatim ulaze u Republiku Albaniju, prolaze tranzitom kroz njenu teritoriju, a potom ulaze u Crnu Goru preko GKM Božaj i nastavljaju put prema Podgorici. Ova ruta povećava udaljenost za oko 230 km i produžava vrijeme putovanja za oko 6 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B	GKM Dobrakovo nije operativno, a jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Božaj je operativno)
Opis rute	Beograd (RS) → Republika Kosovo (XK) → Republika Albanija (AL) → GKM Božaj (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+230 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+6 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Postojeći putni koridori su funkcionalni
Ograničenja	- Politički osjetljiv tranzit (odnosi Srbija–Kosovo) - Višestruki granični prelazi povećavaju administrativno opterećenje - Značajno povećanje udaljenosti i vremena putovanja - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Božaj za prihvatanje većeg broja preusmjerenih pošiljaka - Dionice planinskih puteva sa povećanim rizicima tokom zimske sezone
Operativni rizici	- Moguća kašnjenja na više graničnih prelaza - Rizik od zagušenja saobraćaja na GKM Božaj - Poremećaji usljed vremenskih uslova na planinskim dionicama
Izvodljivost	Niska — zbog političkih ograničenja, dugog vremena putovanja i ograničenih kapaciteta GKM Božaj.

Procjena izvodljivosti

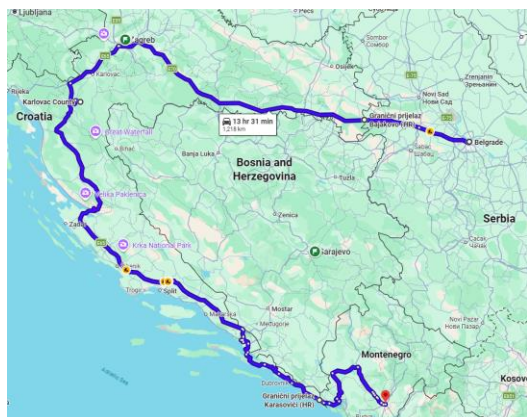
Izvodljivost korišćenja rute preko teritorije Republike Kosovo i Republike Albanije i ulaska u Crnu Goru preko GKM Božaj procjenjuje se kao **niska**, prvenstveno zbog značajnog povećanja udaljenosti (**+230 km**) i vremena putovanja (**+6 časova**) u odnosu na referentnu rutu. Iako je ruta tehnički prohodna i koristi postojeće međunarodne putne koridore, sa operativnog i administrativnog aspekta je zahtjevnija. Ključna ograničenja uključuju političku i administrativnu osjetljivost tranzita između Srbije i Kosova, potrebu prelaska više državnih granica, kao i ograničene infrastrukturne kapacitete GKM Božaj za sprovođenje službenih kontrola većeg broja pošiljaka preusmjerenih sa GKM

Dobrakovo. Pored toga, ruta prolazi kroz planinska područja, što povećava rizik od kašnjenja i poremećaja usljed nepovoljnih vremenskih uslova.

Operativni rizici, uključujući moguće zastoje u saobraćaju, dugo vrijeme čekanja i smanjenu predvidljivost odvijanja transporta, dodatno umanjuju pouzdanost ove opcije. Imajući u vidu sve navedene faktore, ruta preko GKM Božaj može se razmatrati isključivo kao privremeno i izuzetno alternativno rješenje, ali ne predstavlja održivo dugoročno rješenje u slučaju dugotrajnije neoperativnosti GKM Dobrakovo.

Scenario C – Alternativna rješenja u situaciji kada GKM Dobrakovo i sva druga planirana GKM nisu operativna

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske – ulazak pošiljaka iz Republike Srbije u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Srbije ulaze u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR), a zatim nastavljaju put preko teritorije Republike Hrvatske prema Podgorici u Crnoj Gori.

Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 800 km i produžava vrijeme putovanja za oko 7 časova u odnosu na referentnu rutu.

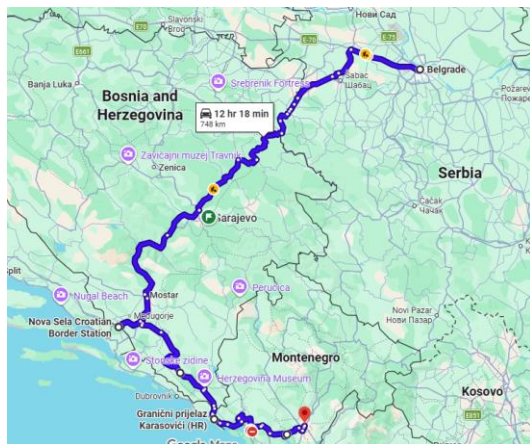
Scenario C	GKM Dobrakovo nije operativno + druga planirana GKM nisu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske – ulazak u EU preko GKM Bajakovo (HR)
Opis rute	Beograd, Republika Srbija (RS) → GKM Bajakovo (HR) → Republika Hrvatska (HR) → Podgorica, Crna Gora (ME)
Udaljenost	+800 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+7 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- GKM Bajakovo raspolaže infrastrukturom za sprovođenje službenih kontrola svih kategorija robe planiranih za GKM Dobrakovo - Administrativno izvodljivo
Ograničenja	- Značajno povećanje troškova transporta - Značajno povećanje vremena putovanja - Veliko opterećenje za GKM Bajakovo - Povećan rizik od kašnjenja i vremena čekanja na granici EU
Operativni rizici	- Rizik od zagušenja saobraćaja na GKM Bajakovo (najopterećeniji granični prelaz u Republici Hrvatskoj) - Rizik od kašnjenja - Povećani troškovi za privredu

Scenario C	GKM Dobrakovo nije operativno + druga planirana GKM nisu operativna
Izvodljivost	Srednja, ali isključivo kao krajnja opcija.

Procjena izvodljivosti

Izvodljivost korišćenja rute preko GKM Bajakovo procjenjuje se kao srednja, ali isključivo kao krajnja, izuzetna i privremena opcija. Iako GKM Bajakovo raspolaže potrebnom infrastrukturom i u potpunosti je sposobno za sprovođenje službenih kontrola svih relevantnih kategorija životinja i robe, ova opcija nosi veoma visoke logističke i ekonomske troškove. Povećanje udaljenosti za približno **800 km** i dodatnih **7 časova vremena putovanja** čini ovu rutu operativno nepovoljnom i dugoročno neodrživom. Pored toga, GKM Bajakovo predstavlja najopterećeniji granični prelaz u Republici Hrvatskoj, što povećava rizik od zagušenja saobraćaja, dugog vremena čekanja i kašnjenja. Stoga se ova opcija može koristiti isključivo u izuzetnim situacijama, kada nijedna druga ruta nije dostupna ili izvodljiva, i samo uz prethodnu koordinaciju sa nadležnim organima Republike Hrvatske.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske – ulazak pošiljaka u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Srbije ulaze u Bosnu i Hercegovinu, prolaze tranzitom preko njene teritorije, ulaze u Republiku Hrvatsku preko GKM Nova Sela (HR), a zatim nastavljaju put prema Podgorici u Crnoj Gori.

Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 300 km i produžava vrijeme putovanja za oko 6,5 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario C	GKM Dobrakovo nije operativno + druga planirana GKM nisu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske – ulazak u EU preko GKM Nova Sela (HR)
Opis rute	Beograd, Republika Srbija (RS) → Bosna i Hercegovina (BA) → GKM Nova Sela (HR) → Republika Hrvatska (HR) → Podgorica, Crna Gora (ME)
Udaljenost	+300 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+6,5 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- GKM Nova Sela raspolaže infrastrukturom za sprovođenje službenih kontrola svih kategorija robe planiranih za GKM Dobrakovo - Administrativno izvodljivo
Ograničenja	- Značajno povećanje troškova transporta - Značajno povećanje vremena putovanja - Veliko opterećenje za GKM Nova Sela
Operativni rizici	- Rizik od zagušenja saobraćaja na GKM Nova Sela - Rizik od kašnjenja

Scenario C GKM Dobrakovo nije operativno + druga planirana GKM nisu operativna

- Povećani troškovi za privredu

Izvodljivost Srednja, ali isključivo kao krajnja opcija.

Procjena izvodljivosti

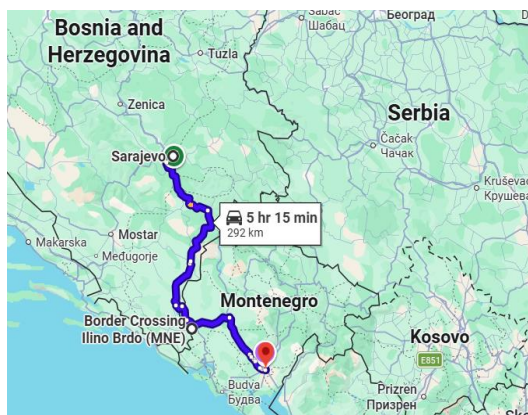
Izvodljivost korišćenja rute preko GKM Nova Sela procjenjuje se kao srednja, jer predstavlja logistički zahtjevnu i ekonomski nepovoljnu opciju. Povećanje udaljenosti za približno 300 km i dodatnih 6,5 časova vremena putovanja čini ovu rutu operativno neodrživom tokom dužeg vremenskog perioda. Pored toga, ruta uključuje više graničnih prelaza (Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska), što povećava rizik od zagušenja, administrativnih kašnjenja i kumulativnog povećanja troškova. Opterećenje GKM Nova Sela, naročito tokom perioda pojačanog intenziteta saobraćaja, dodatno umanjuje pouzdanost ove opcije. Iz navedenih razloga, ova ruta može se koristiti isključivo u izuzetnim situacijama, kada nijedna druga alternativna opcija nije dostupna ili izvodljiva, i samo uz prethodnu koordinaciju sa nadležnim organima Republike Hrvatske.

GKM Ilino Brdo – scenariji i alternativna rješenja**I Uvod – strateški značaj graničnog prelaza Ilino Brdo**

Granični prelaz Ilino Brdo predstavlja najvažniju sjevernu ulaznu tačku u Crnu Goru za drumski transport robe koja dolazi iz Bosne i Hercegovine. Zbog geografskog položaja dvije države, robni tokovi se prirodno odvijaju ovom rutom, koja predstavlja najkraću, najdirektniju i najstabilniju vezu između glavnih proizvodnih područja u Bosni i Hercegovini i crnogorskog tržišta. Iz tog razloga, Ilino Brdo ima ključnu ulogu u ulasku životinja i robe koja podliježe službenim kontrolama u skladu sa članom 47 Regulative (EU) 2017/625. Ovaj koridor povezuje sjever Crne Gore sa Podgoricom, primorskim regionom i unutrašnjošću zemlje, a istovremeno ima i značajnu regionalnu tranzitnu funkciju, jer povezuje Bosnu i Hercegovinu sa tržištima Zapadnog Balkana i Evropske unije. Iz tog razloga, Ilino Brdo predstavlja stratešku tačku za očuvanje stabilnosti lanaca snabdijevanja i odvijanje međunarodne trgovine. Istovremeno, lokacija graničnog prelaza nalazi se u izuzetno zahtjevnom planinskom području sa veoma ograničenim prostorom za proširenje. Uski linearni koridor, sa planinskim masivom sa jedne strane i strmim padinama sa druge, onemogućava izgradnju manipulativnih površina, parking prostora i objekata neophodnih za funkcionisanje GKM bez obimnih građevinskih radova. Jedino izvodljivo rješenje podrazumijeva formiranje nove platoe za GKM i izmještanje trase puta zasijecanjem dijela planinske padine. U kontekstu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, uspostavljanje GKM Ilino Brdo u skladu sa standardima Evropske unije predstavlja neophodan infrastrukturni i regulatorni zahtjev. Ukoliko GKM ne bude operativno do dana pristupanja, pošiljke koje podliježu službenim kontrolama neće moći da ulaze u Crnu Goru ovom rutom, što bi izazvalo poremećaje u lancima snabdijevanja, povećanje troškova i kašnjenja. Iako postoje alternativne rute, one su logistički i ekonomski nepovoljne i dugoročno ne mogu zamijeniti funkciju GKM Ilino Brdo koje je u potpunosti izgrađeno i operativno. Lokacija graničnog prelaza Ilino Brdo suočava se sa značajnim prostornim i tehničkim ograničenjima koja neposredno utiču na izvodljivost i rokove za izgradnju GKM prije pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Iako su aktivnosti započete, realizacija projekta i dalje zavisi od odluka nadležnih organa i okončanja administrativnih procedura. U slučaju kašnjenja u izgradnji, neophodno je obezbijediti privremena rješenja koja će omogućiti sprovođenje službenih kontrola robe iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 koja pristiže iz pravca Bosne i Hercegovine. U narednim odjeljcima predstavljene su sve rute koje se mogu koristiti do uspostavljanja operativnosti GKM Ilino Brdo..

Scenario A - GKM Ilino Brdo je uspostavljeno i operativno (referentna ruta)

Referentna ruta – Sarajevo (BA) → Podgorica (ME) preko graničnog prelaza Ilino Brdo (ME) – (GKM Ilino Brdo). Ova ruta predstavlja standardni transportni koridor između Sarajeva i Podgorice i služi kao osnova za poređenje svih alternativnih opcija/scenarija.

Opis rute:

Udaljenost: ≈ 300 km

Vrijeme putovanja: 5.5–6 časova (za teretna vozila koja prevoze robu)

Najkraća, najbrža i logistički najstabilnija ruta

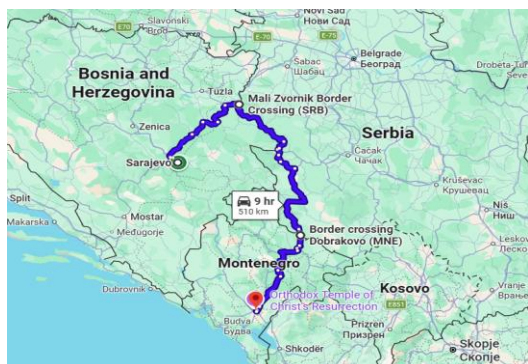
Najniži troškovi transporta

Najmanje administrativnih prepreka

Najmanji rizik od kašnjenja i poremećaja u lancima snabdijevanja

Scenario B – Alternativne opcije u slučaju da GKM Ilino Brdo nije operativno, a jedno ili više planiranih GKM je operativno

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije i ulazak u Crnu Goru preko graničnog prelaza Dobrakovo (GKM Dobrakovo)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Bosne i Hercegovine ulaze u Republiku Srbiju preko graničnog prelaza Mali Zvornik (RS), prolaze tranzitom preko teritorije Republike Srbije, a zatim ulaze u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 300 km i produžava vrijeme putovanja za oko 4 časa u odnosu na referentnu rutu..

Scenario B	GKM Ilino Brdo nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Dobrakovo je operativno)
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije – ulazak u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo
Opis rute	Sarajevo (BA) → Republika Srbija (RS) → GKM Dobrakovo (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+300 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+4 časa u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Administrativno stabilna i predvidiva ruta - Logistički izvodljiva kao privremeno rješenje - Manji politički rizici u odnosu na rute preko Kosova
Ograničenja	- Značajno povećanje udaljenosti i vremena putovanja - Povećanje troškova transporta

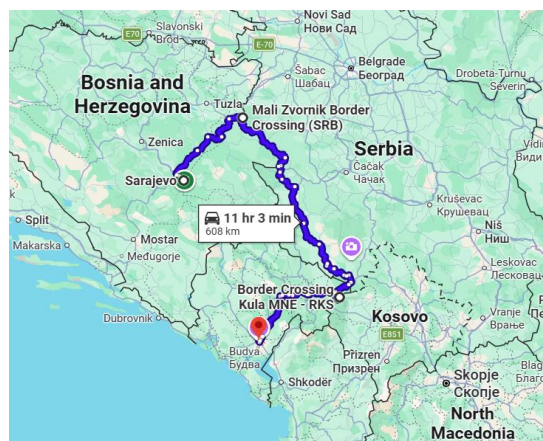
Scenario B GKM Ilino Brdo nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Dobrakovo je operativno)

	- Zavisnost od infrastrukturnih kapaciteta GKM Dobrakovo
Operativni rizici	- Rizik od zagušenja saobraćaja i dužeg vremena čekanja usljed povećanog intenziteta saobraćaja - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Dobrakovo - Moguće usporavanje protoka robe tokom perioda pojačanog intenziteta saobraćaja
Izvodljivost	Srednja — izvodljiva kao privremena opcija, ali nije održivo dugoročno rješenje.

Procjena izvodljivosti

Ruta preko Republike Srbije, sa ulaskom u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo, predstavlja privremeno prihvatljivu, ali samo djelimično održivu opciju u slučaju da GKM Ilino Brdo nije operativno. Iako je administrativno stabilna i nije izložena političkim rizicima uporedivim sa rutama preko Republike Kosovo, ova ruta ipak podrazumijeva značajno povećanje udaljenosti i vremena putovanja, što neposredno utiče na troškove transporta i ukupnu logističku efikasnost. Povećanje udaljenosti za približno 300 kilometara i dodatna 4 časa vremena putovanja predstavljaju operativno opterećenje koje se može tolerisati samo tokom ograničenog vremenskog perioda. Ključni ograničavajući faktori izvodljivosti ove rute proizlaze iz infrastrukturnih kapaciteta GKM i opterećenosti saobraćajem, koji ne omogućavaju dugoročno prihvatanje većeg obima pošiljaka koje pristižu iz Bosne i Hercegovine. To znači da bi svako značajnije preusmjeravanje saobraćaja moglo dovesti do usporavanja protoka robe i produženja vremena čekanja, naročito tokom perioda pojačanog intenziteta saobraćaja. Stoga je ova ruta operativno izvodljiva isključivo kao privremeno rješenje, uz prethodnu procjenu stvarnih infrastrukturnih kapaciteta GKM Dobrakovo. U cjelini posmatrano, ova ruta može obezbijediti kontinuitet sprovođenja službenih kontrola u kratkom roku, ali ne može zamijeniti funkciju GKM Ilino Brdo niti obezbijediti dugoročnu stabilnost trgovinskih tokova između Bosne i Hercegovine i Crne Gore.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije i Republike Kosovo i ulazak u Crnu Goru preko graničnog prelaza Kula (GKM Kula)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Bosne i Hercegovine ulaze u Republiku Srbiju preko graničnog prelaza Mali Zvornik, prolaze tranzitom preko teritorije Republike Srbije i teritorije Republike Kosovo, a zatim ulaze u Crnu Goru preko GKM Kula. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 300 km i produžava vrijeme putovanja za oko 6 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B GKM Ilino Brdo nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Kula je operativno)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije i teritorije Republike Kosovo, uz ulazak u Crnu Goru preko GKM Kula
-----------------------	---

Scenario B GKM Ilino Brdo nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Kula je operativno)

Opis rute	Sarajevo (BA) → Republika Srbija (RS)→ Republika Kosovo (XK)→ GKM Kula (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+300 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+6 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Logistički izvodljiva kao privremena opcija - Stabilna transportna povezanost sa sjeveroistočnim dijelom Crne Gore
Ograničenja	- Tranzit preko Republike Kosovo uključuje politička i administrativna ograničenja - Povećanje troškova transporta i vremena putovanja - Zavisnost od infrastrukturnih kapaciteta GKM Kula
Operativni rizici	- Rizik od administrativnih kašnjenja zbog statusa Kosova - Mogućnost dodatnih provjera i kontrola - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Kula za prihvatanje povećanog obima pošiljaka
Izvodljivost	Niska do srednja — izvodljiva isključivo kao izuzetna i strogo privremena opcija.

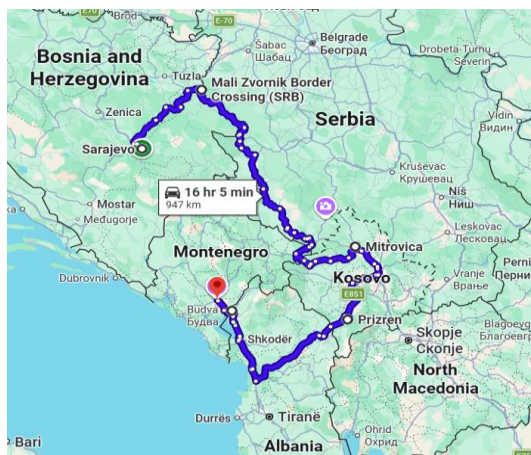
Procjena izvodljivosti

Ruta preko Republike Srbije i Republike Kosovo, sa ulaskom u Crnu Goru preko GKM Kula, logistički je izvodljiva, ali predstavlja politički i administrativno najzahtjevniju alternativu u slučaju da GKM Ilino Brdo nije operativno. Iako povećanje udaljenosti za približno 300 kilometara i dodatnih 6 časova vremena putovanja čini ovu rutu tehnički prihvatljivom sa operativnog stanovišta, ključni izazovi proizlaze iz tranzita preko teritorije Republike Kosovo. To podrazumijeva dodatne administrativne procedure, moguće provjere i rizik od kašnjenja, čime se povećava neizvjesnost u pogledu stabilnosti protoka robe, naročito tokom perioda pojačanog intenziteta saobraćaja ili političkih tenzija.

Infrastrukturni kapaciteti GKM Kula dodatno ograničavaju izvodljivost ove rute. S obzirom na to da ovaj granični prelaz ima ograničene infrastrukturne mogućnosti i da je izložen zahtjevnim klimatskim uslovima, nije realno očekivati da bi dugoročno mogao prihvatiti značajno povećan obim pošiljaka iz Bosne i Hercegovine. Ova ruta se stoga može primjenjivati isključivo kao izuzetna i strogo privremena mjera, u situacijama kada druge opcije nijesu dostupne ili nijesu operativno izvodljive.

U cjelini posmatrano, ova ruta može privremeno obezbijediti kontinuitet sprovođenja službenih kontrola, ali zbog političkih, administrativnih i infrastrukturnih ograničenja ne može predstavljati održivo rješenje niti zamijeniti funkciju GKM Ilino Brdo.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije, Republike Kosovo i Republike Albanije, uz ulazak u Crnu Goru preko graničnog prelaza Božaj (GKM Božaj)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Bosne i Hercegovine ulaze u Republiku Srbiju preko graničnog prelaza Mali Zvornik i nastavljaju putovanje preko teritorije Republike Srbije, Republike Kosovo i Republike Albanije, prije ulaska u Crnu Goru preko GKM Božaj.

Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 650 km i produžava vrijeme putovanja za oko 11 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B GKM Ilino Brdo nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Božaj je operativno)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije, teritorije Republike Kosovo i teritorije Republike Albanije – ulazak u Crnu Goru preko GKM Božaj
Opis rute	Sarajevo (BA) → Republika Srbija (RS) → Republika Kosovo (XK) → Republika Albanija (AL) → GKM Božaj (ME) → Crna Gora, Podgorica (ME)
Udaljenost	+650 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+11 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Administrativno izvodljiva sa tehničkog aspekta - Logistički izvodljiva kao privremeno rješenje
Ograničenja	- Najveće povećanje udaljenosti i vremena putovanja - Tranzit preko tri treće zemlje (Republika Srbija, Republika Kosovo i Republika Albanija) - Značajno povećanje troškova transporta - Zavisnost od infrastrukturnih kapaciteta GKM Božaj
Operativni rizici	- Visoki politički i administrativni rizici zbog tranzita preko Republike Kosovo - Mogućnost višestrukih provjera i kašnjenja - Rizik od zagušenja, kašnjenja i povećanog operativnog opterećenja
Izvodljivost	Niska — izvodljiva isključivo kao izuzetna i strogo privremena opcija.

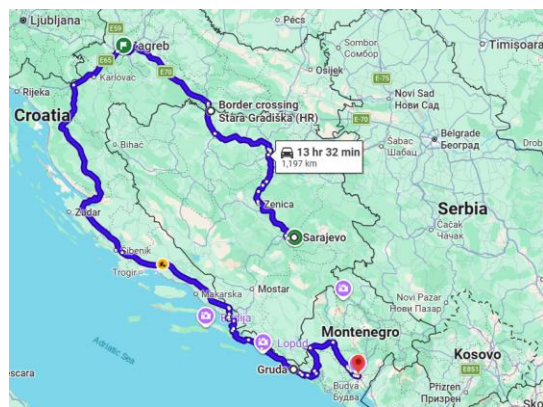
Procjena izvodljivosti

Ruta preko Republike Srbije, Republike Kosovo i Republike Albanije, sa ulaskom u Crnu Goru preko GKM Božaj, predstavlja logistički najzahtjevniju i najmanje povoljnu operativnu alternativu u slučaju da GKM Ilino Brdo nije operativno. Povećanje udaljenosti za približno 650 kilometara i dodatnih 11 časova vremena putovanja čini ovu opciju najdužom i ekonomski najopterećujućom među svim analiziranim rutama. Takvo povećanje vremena putovanja i troškova transporta ima direktan negativan uticaj na stabilnost lanaca snabdijevanja i ekonomsku konkurentnost, naročito u sektorima koji zavise od pravovremene isporuke. Glavni izazovi ove rute proizlaze iz činjenice da tranzit uključuje tri treće zemlje, uključujući Republiku Kosovo, što uvodi visok nivo političke i administrativne neizvjesnosti. Višestruki granični prelazi povećavaju rizik od dodatnih provjera, kašnjenja i zagušenja, a svaka promjena političkih okolnosti može neposredno uticati na odvijanje saobraćaja. U cjelini posmatrano, ruta preko Republike Srbije, Republike Kosovo i Republike Albanije može se smatrati tehnički izvodljivom, ali isključivo u situacijama krajnje nužde

i strogo kao privremeno rješenje. Zbog svoje dužine, troškova, političkih rizika i operativnih ograničenja, ova ruta ne može obezbijediti stabilne i predvidive trgovinske tokove i ne može zamijeniti funkciju GKM Ilino Brdo niti predstavljati održivu alternativu nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Scenario C – Alternativna rješenja u situaciji kada GKM Ilino Brdo i sva druga planirana GKM nijesu operativna

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske – ulazak pošiljaka iz Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju preko GKM Stara Gradiška (HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Bosne i Hercegovine ulaze u Republiku Hrvatsku preko GKM Stara Gradiška (HR) i nastavljaju putovanje prema Podgorici u Crnoj Gori. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 900 km i produžava vrijeme putovanja za oko 8 časova.

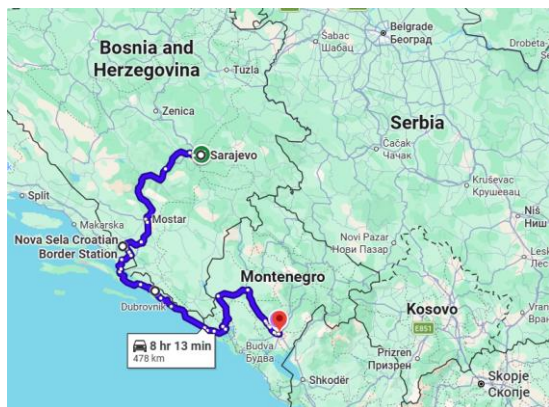
Scenario C	GKM Ilino Brdo nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske – ulazak u Evropsku uniju preko GKM Stara Gradiška (HR)
Opis rute	Bosnia and Herzegovina, Sarajevo (BA) → entry into the EU (Republic of Croatia) via BCP Stara Gradiška (HR) → Montenegro, Podgorica (ME)
Udaljenost	+900 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+8 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Administrativno izvodljivo - GKM u EU ima infrastrukturu potrebnu za sprovođenje službenih kontrola za kategorije robe koje će biti dodijeljene GKM Ilino Brdo
Ograničenja	- Najveće povećanje udaljenosti među rutama koje uključuju ulazak u EU - Značajno povećanje troškova transporta - Logistički veoma nepovoljna opcija
Operativni rizici	- Rizik od zagušenja na ulaznoj tački u EU - Povećano vrijeme čekanja zbog opterećenosti GKM Stara Gradiška - Rizik od kašnjenja i poremećaja u lancima snabdijevanja
Izvodljivost	Niska — izvodljiva isključivo kao izuzetna hitna opcija.

Procjena izvodljivosti

Ruta preko Republike Hrvatske, sa ulaskom u Evropsku uniju preko GKM Stara Gradiška, predstavlja najmanje povoljnu operativnu opciju među svim analiziranim alternativama za privremeno preusmjeravanje pošiljaka u slučaju da GKM Ilino Brdo nije operativno. Povećanje udaljenosti za približno 900 kilometara i dodatnih 8 časova vremena putovanja čini ovu rutu logistički i ekonomski veoma zahtjevnom, sa direktnim negativnim uticajem na troškove

transporta, rokove isporuke i ukupnu efikasnost lanaca snabdijevanja. Takvo povećanje vremena putovanja i troškova predstavlja značajno opterećenje za prevoznike i privredu, naročito za sektore koji zavise od pravovremene i pouzdane isporuke ove kategorije robe. Dodatni izazov proizlazi iz činjenice da ova ruta podrazumijeva ulazak u Evropsku uniju preko jednog od najprometnijih graničnih prelaza u Republici Hrvatskoj, što povećava rizik od zagušenja i produženog vremena čekanja. Iako GKM Stara Gradiška raspolaže infrastrukturom potrebnom za sprovođenje službenih kontrola, njegova udaljenost i opterećenost saobraćajem čine ga neprikladnim za privremeni prihvrat pošiljaka koje bi u redovnim okolnostima ulazile preko GKM Ilino Brdo. U cjelini posmatrano, ruta preko GKM Stara Gradiška može se smatrati tehnički izvodljivom, ali isključivo u situacijama krajnje nužde i strogo kao privremena mjera. Zbog svoje dužine, troškova, operativnih rizika i administrativnih ograničenja, ova ruta ne može obezbijediti stabilne i predvidive trgovinske tokove niti može predstavljati održivu alternativu funkciji GKM Ilino Brdo.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske – ulazak pošiljaka iz Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Bosne i Hercegovine ulaze u Republiku Hrvatsku preko GKM Nova Sela (HR) i nastavljaju putovanje prema Podgorici u Crnoj Gori. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 190 km i produžava vrijeme putovanja za oko 3 časa u odnosu na referentnu rutu.

Scenario C	GKM Ilino Brdo nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske – ulazak u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR)
Opis rute	Bosnia i Hercegovina, Sarajevo (BA) → ulazak u EU (HR) preko GKM Nova Sela → Crna Gora, Podgorica (ME)
Udaljenost	+190 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+3 časa u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- GKM u EU ima infrastrukturu potrebnu za sprovođenje službenih kontrola za kategorije robe koje će biti dodijeljene GKM Ilino Brdo - Administrativno izvodljiva i politički stabilna opcija - Najkraća i najpovoljnija ruta preko Evropske unije
Ograničenja	- Povećanje troškova transporta i vremena putovanja - Zavisnost od infrastrukturnih kapaciteta GKM Nova Sela
Operativni rizici	- Rizik od zagušenja na ulaznoj tački u EU - Moguće povećano opterećenje GKM Nova Sela - Moguća usporavanja tokom perioda pojačanog intenziteta saobraćaja
Izvodljivost	Srednja do visoka — najrealnija privremena opcija preko Evropske unije, ali nije održiva kao dugoročno rješenje.

Procjena izvodljivosti

Ruta preko Republike Hrvatske, sa ulaskom u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela, predstavlja najrealniju i operativno najstabilniju privremenu opciju u slučaju da GKM Ilino Brdo nije operativno. Povećanje udaljenosti za približno 190 kilometara i dodatnih 3 časa vremena putovanja čini ovu rutu logistički prihvatljivom, naročito u poređenju sa drugim alternativnim rutama preko Evropske unije i regiona. Administrativne procedure na ulaznoj tački u Evropsku uniju su predvidive i stabilne, a GKM Nova Sela raspolaže infrastrukturom potrebnom za sprovođenje službenih kontrola za kategorije robe koje će biti dodijeljene GKM Ilino Brdo. Međutim, izvodljivost ove rute zavisi od stvarnih infrastrukturnih kapaciteta GKM Nova Sela i njegove sposobnosti da privremeno prihvati povećan obim pošiljaka koje potiču iz Bosne i Hercegovine. Svako povećanje obima saobraćaja može dovesti do zagušenja, dužeg vremena čekanja i operativnih usporavanja, naročito tokom perioda intenzivnog teretnog saobraćaja ili turističke sezone.

U cjelini posmatrano, ruta preko GKM Nova Sela može obezbijediti kontinuitet sprovođenja službenih kontrola u periodu do uspostavljanja GKM Ilino Brdo, ali zbog logističkih, infrastrukturnih i administrativnih ograničenja ne može predstavljati održivu dugoročnu alternativu. Ovo je najizvodljivija privremena opcija, ali ne može zamijeniti funkciju GKM Ilino Brdo nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

GKM Kula – scenariji i alternativna rješenja

Uvod – strateški značaj graničnog kontrolnog mjesta Kula

Granično kontrolno mjesto Kula predstavlja ključnu drumsku ulaznu tačku u Crnu Goru iz pravca Republike Kosovo i najkraću, odnosno saobraćajno najstabilniju vezu između dvije države. Zbog geografskog položaja Crne Gore, najveći dio drumskog teretnog saobraćaja koji dolazi iz Republike Kosovo prirodno se odvija preko ovog graničnog prelaza, budući da ne postoji drugi odgovarajući drumski koridor koji bi mogao preuzeti ovaj obim prometa robe. Zbog ograničenog broja alternativnih ruta i zahtjevnog terena, Kula predstavlja jedinu realnu ulaznu tačku za robu iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 koja dolazi iz Republike Kosovo. U tim okolnostima, uspostavljanje EU GKM Kula predstavlja neophodan infrastrukturni i regulatorni preduslov za nesmetan ulazak ovih kategorija robe iz Republike Kosovo nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Bez funkcionalnog GKM, pošiljke koje podliježu službenim kontrolama ne bi mogle ulaziti u Crnu Goru ovom rutom, što bi dovelo do ozbiljnih poremećaja u trgovini, povećanja troškova transporta, kašnjenja i rizika po stabilnost snabdijevanja tržišta. Iako postoje alternativne rute, one su ekonomski, logistički i infrastrukturno neodržive kao dugoročna rješenja i značajno bi umanjile protočnost i konkurentnost trgovinskih tokova.

Istovremeno, lokaciju graničnog kontrolnog mjesta Kula karakterišu izrazito zahtjevan planinski teren, strme padine, uski putni koridori i ograničene mogućnosti za proširenje operativnih površina. Takva konfiguracija terena stvara niz tehničkih i infrastrukturnih izazova za uspostavljanje GKM usklađenog sa standardima Evropske unije, uključujući potrebu za stabilizacijom padina, formiranjem operativnih platoa i optimalnim iskorišćavanjem ograničenog prostora. Zimski uslovi, smanjena vidljivost i rizik od poledice dodatno utiču na odvijanje saobraćaja i zahtijevaju pojačane mjere održavanja.

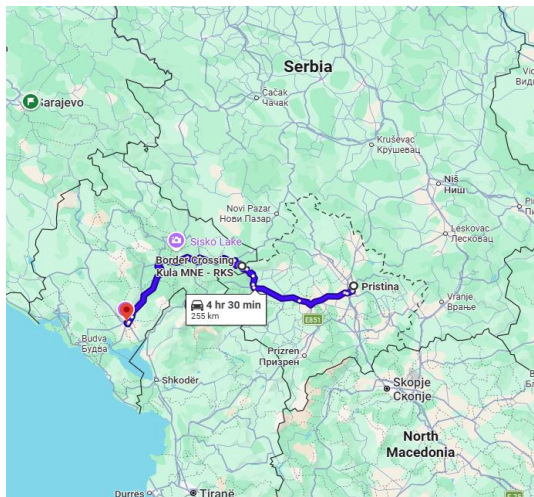
Ova geografska ograničenja ne umanjuju strateški značaj ove rute, ali jasno ukazuju da je izgradnja EU GKM Kula tehnički zahtjevan projekat koji zahtijeva precizno planiranje, blagovremenu pripremu projektne dokumentacije i efikasno sprovođenje postupaka javnih nabavki. Svako kašnjenje u ovim procesima može neposredno uticati na dinamiku izgradnje i opremanja objekta, koji mora biti završen prije pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

U slučaju kašnjenja u izgradnji, neophodno je obezbijediti privremena rješenja koja će omogućiti sprovođenje službenih kontrola za robu iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 koja dolazi iz Republike Kosovo. U narednim odjeljcima predstavljene su sve rute koje se mogu koristiti do uspostavljanja operativnosti GKM Kula.

Scenario A – GKM Kula je uspostavljeno i operativno – (Referentna ruta)

Referentna ruta – Priština (XK) → Podgorica (ME) preko graničnog prelaza Kula (ME) – (GKM Kula)

Ova ruta predstavlja standardni transportni koridor između Prištine i Podgorice i služi kao osnova za poređenje svih alternativnih opcija/scenarija.

Opis rute:

Udaljenost: ≈ 250 km

Vrijeme putovanja: 5.0–5.5 časova (za kamione koji prevoze robu)

Najkraća, najbrža i logistički najstabilnija ruta

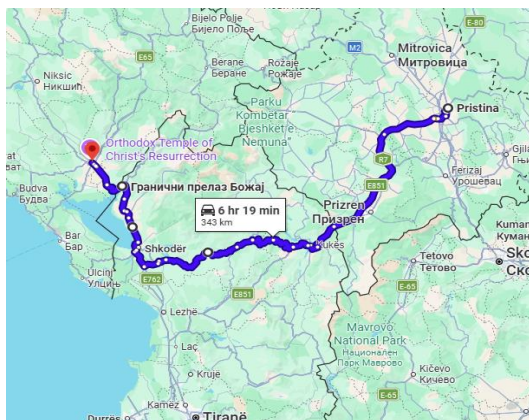
Najniži troškovi transporta

Najmanji broj administrativnih prepreka

Najniži rizik od zagušenja i poremećaja u lancima snabdijevanja

Scenario B – Alternativne opcije u slučaju da GKM Kula nije operativno i jedno ili više planiranih GKM je operativno

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Albanije i ulazak u Crnu Goru preko graničnog kontrolnog mjesta Božaj (GKM Božaj)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Albaniju i nastavljaju putovanje preko teritorije Albanije, prije ulaska u Crnu Goru preko GKM Božaj. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 100 km i produžava vrijeme putovanja za oko 2 časa u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B GKM Kula nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Božaj je operativno)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Kosovo preko teritorije Republike Albanije – ulazak u Crnu Goru preko GKM Božaj
Opis rute	Republika Kosovo, Priština (XK) → Republika Albanija (AL) → GKM Božaj (ME) → Crna Gora, Podgorica (ME)
Udaljenost	+100 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+2 časa u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Administrativno izvodljiva opcija - Politički stabilniji tranzit u odnosu na rutu preko Republike Srbije

Scenario B GKM Kula nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Božaj je operativno)

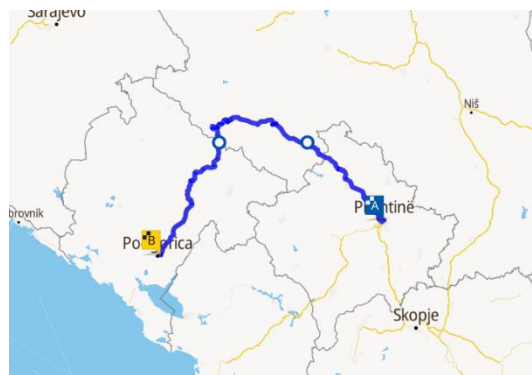
Ograničenja	- GKM Božaj raspolaže infrastrukturom potrebnom za sprovođenje službenih kontrola za kategorije životinja i robe koje će biti dodijeljene GKM Kula
	- Povećanje udaljenosti i vremena putovanja
	- Povećanje troškova transporta
Operativni rizici	- Zavisnost od infrastrukturnih kapaciteta GKM Božaj u slučaju većeg obima pošiljaka
	- Rizik od zagušenja na GKM Božaj tokom perioda povećanog priliva pošiljaka
	- Moguće dodatno opterećenje infrastrukturnih kapaciteta GKM Božaj
Izvodljivost	Srednja — najizvodljivija privremena alternativa, ali nije održiva kao dugoročno rješenje.

Procjena izvodljivosti

Ruta preko Republike Albanije, sa ulaskom u Crnu Goru preko GKM Božaj, predstavlja najizvodljiviju privremenu alternativu u slučaju da GKM Kula nije operativno. Povećanje udaljenosti za približno 100 kilometara i dodatna 2 časa vremena putovanja čine ovu rutu logistički prihvatljivom u kratkoročnom periodu, naročito u poređenju sa drugim raspoloživim opcijama. Tranzit preko Republike Albanije politički je i administrativno stabilniji u odnosu na tranzit preko Republike Srbije, čime se smanjuje rizik od nepredvidivih kašnjenja i administrativnih prepreka. GKM Božaj raspolaže infrastrukturom potrebnom za sprovođenje službenih kontrola za kategorije životinja i robe koje će biti dodijeljene GKM Kula. Međutim, ova ruta ne može predstavljati dugoročno rješenje. Povećanje udaljenosti i vremena putovanja direktno utiče na troškove transporta i operativnu efikasnost, dok dodatni granični prelazi povećavaju rizik od usporavanja i zagušenja, naročito tokom perioda pojačanog intenziteta saobraćaja.

U cjelini posmatrano, ruta preko Albanije može obezbijediti kontinuitet sprovođenja službenih kontrola u kratkoročnom periodu, ali zbog logističkih, infrastrukturnih i ekonomskih ograničenja ne može zamijeniti funkciju GKM Kula niti obezbijediti stabilnu i održivu alternativu nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije i ulazak u Crnu Goru preko graničnog kontrolnog mjesta Dobrakovo (GKM Dobrakovo)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju i nastavljaju putovanje preko teritorije Republike Srbije, prije ulaska u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo.

Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 100 km i produžava vrijeme putovanja za oko 2 časa u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B GKM Kula nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Dobrakovo je operativno)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Kosovo preko teritorije Republike Srbije – ulazak u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo
Opis rute	Republika Kosovo, Priština (XK) → Republika Srbija (RS) → GKM Dobrakovo (ME) → Crna Gora, Podgorica (ME)

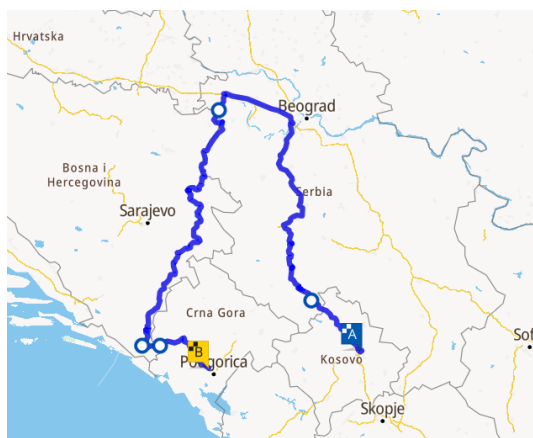
Scenario B GKM Kula nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Dobrakovo je operativno)

Udaljenost	+80 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+2 časa u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Formalno administrativno moguća opcija - Stabilna drumska veza prema sjevernom dijelu Crne Gore
Ograničenja	- Politička i administrativna ograničenja tranzita preko Srbije — nepriznavanje dokumenata i registarskih oznaka vozila sa Kosova — moguća potreba za zamjenskom dokumentacijom - Povećanje udaljenosti i troškova transporta
Operativni rizici	- Visok stepen neizvjesnosti zbog odnosa Srbije i Kosova - Mogućnost kašnjenja i dodatnih kontrola - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Dobrakovo za prihvatanje povećanog obima pošiljaka
Izvodljivost	Niska — pravno moguća, ali operativno nepouzdana i teško održiva.

Procjena izvodljivosti

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju i nastavljaju putovanje preko teritorije Republike Srbije, prije ulaska u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo. Iako je ova ruta formalno moguća, njena operativna održivost je veoma ograničena. Udaljenost se povećava za približno 100 km, a vrijeme putovanja za dodatna 2 časa u odnosu na referentnu rutu preko GKM Kula, što već predstavlja logističko opterećenje i dovodi do povećanja troškova transporta. Međutim, ključni problem nije dužina rute, već politička i administrativna ograničenja povezana sa tranzitom preko Republike Srbije. Republika Srbija ne priznaje carinske dokumente Kosova, službene veterinarske i sanitarne sertifikate za životinje i robu, niti registarske oznake vozila. U praksi, to može dovesti do dodatnih provjera, zahtjeva za zamjenskom dokumentacijom, produženog zadržavanja ili čak potpunog odbijanja ulaska. Nepriznavanje registarskih oznaka dodatno usložnjava tranzit, jer vozila sa kosovskim registarskim oznakama mogu biti podvrgnuta posebnim procedurama ili privremenoj zamjeni registarskih oznaka. Takve nepredvidive prakse stvaraju visok rizik od poremećaja saobraćaja i čine tranzit preko Srbije strukturno nepouzdanim. Pored toga, GKM Dobrakovo nije projektovano da dugoročno prihvati povećan obim pošiljaka koje potiču iz Republike Kosovo. Preusmjeravanje saobraćaja na ovaj prelaz dovelo bi do zagušenja, dužeg vremena čekanja i smanjenja protočnosti, naročito tokom perioda povećanog intenziteta saobraćaja. To bi stvorilo operativna uska grla koja bi negativno uticala na blagovremeno sprovođenje službenih kontrola i stabilnost lanaca snabdijevanja. U cjelini posmatrano, ruta preko Republike Srbije i ulazak u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo može se smatrati tehnički izvodljivom samo u izuzetnim okolnostima, ali zbog političkih, administrativnih i logističkih ograničenja ne može predstavljati pouzdanu niti održivu alternativu u slučaju da GKM Kula nije uspostavljeno ili nije operativno.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije i teritorije Bosne i Hercegovine i ulazak u Crnu Goru preko graničnog prelaza Ilino Brdo (GKM Ilino Brdo)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju i nastavljaju putovanje preko teritorije Republike Srbije, prije ulaska u Bosnu i Hercegovinu, tranzita kroz njenu teritoriju i naknadnog ulaska u Crnu Goru preko GKM Ilino Brdo. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 700 km i produžava vrijeme putovanja za oko 11 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B BCP Kula non-operational + one or more planned BCPs operational – (BCP Ilino Brdo is operational)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Kosovo preko teritorije Republike Srbije, ulazak u Bosnu i Hercegovinu, tranzit kroz teritoriju Bosne i Hercegovine i ulazak u Crnu Goru preko GKM Ilino Brdo (ME)
Opis rute	Republika Kosovo, Priština (XK) → Republika Srbija (RS) → Bosna i Hercegovina (BA) → GKM Ilino Brdo (ME) → Crna Gora, Podgorica (ME)
Udaljenost	+700 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+11 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Formalno administrativno moguća opcija - Postojeće drumske veze preko Republike Srbije i Bosne i Hercegovine
Ograničenja	- Tranzit preko Srbije: nepriznavanje dokumenata Kosova i registarskih oznaka vozila - Dodatni međunarodni granični prelaz (ulazak u Bosnu i Hercegovinu) - Značajno povećanje udaljenosti i troškova transporta - Geografska ograničenja i relativno nepovoljna putna infrastruktura prema graničnom kontrolnom mjestu Ilino Brdo
Operativni rizici	- Visok stepen neizvjesnosti zbog političkih odnosa Srbije i Kosova - Mogućnost kašnjenja i dodatnih kontrola na dva međunarodna granična prelaza - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Ilino Brdo za prihvata povećanog obima pošiljaka
Izvodljivost	Veoma niska — formalno moguća, ali logistički, politički i operativno neodrživa.

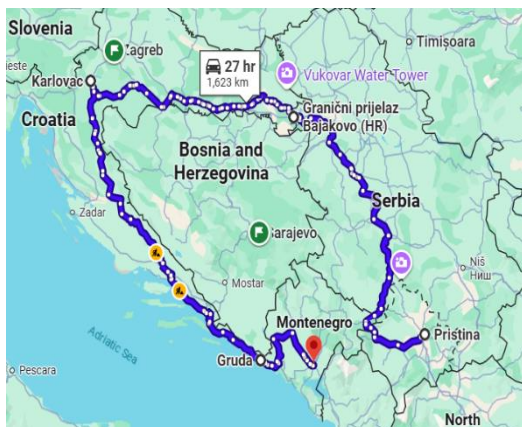
Procjena izvodljivosti

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju, zatim u Bosnu i Hercegovinu, a nakon toga ulaze u Crnu Goru preko GKM Ilino Brdo. Udaljenost se povećava za približno 700 km, a vrijeme putovanja za dodatnih 11 časova, čime ova opcija postaje logistički najnepovoljnija od svih analiziranih ruta. Ključni problem predstavlja tranzit preko Republike Srbije, gdje se ne priznaju carinski dokumenti Kosova, službeni veterinarski i sanitarni sertifikati, kao ni registarske oznake vozila. To dovodi do dodatnih provjera, kašnjenja, zahtjeva za zamjenskom dokumentacijom ili odbijanja ulaska, čime tranzit postaje strukturno nepouzdan. Pored toga, nakon ulaska u Bosnu i Hercegovinu slijedi dodatni međunarodni granični prelaz, što dodatno povećava administrativno opterećenje i rizik od kašnjenja. Putna infrastruktura na dionici prema graničnom kontrolnom mjestu Ilino Brdo je ograničenog kapaciteta i ne može podržati

povećan obim saobraćaja. Takođe, GKM Ilino Brdo nema infrastrukturne kapacitete za prihvata većeg broja pošiljaka koje potiču iz Republike Kosovo. Zbog izuzetnog povećanja udaljenosti, višestrukih administrativnih prepreka i ograničenih infrastrukturnih kapaciteta, ova ruta se može smatrati samo teorijski mogućom, ali operativno i logistički neodrživom. Ona ne predstavlja realnu alternativu u slučaju da GKM Kula nije izgrađeno i operativno.

Scenario C – Alternativna rješenja slučaju da GKM Kula i sva druga planirana GKM nijesu operativna

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije – ulazak pošiljaka u Evropsku uniju preko graničnog kontrolnog mjesta Bajakovo (GKM Bajakovo, HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju i nastavljaju putovanje preko teritorije Republike Srbije, prije ulaska u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR), nakon čega nastavljaju putovanje prema Podgorici u Crnoj Gori. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 1.400 km i produžava vrijeme putovanja za oko 22 časa u odnosu na referentnu rutu.

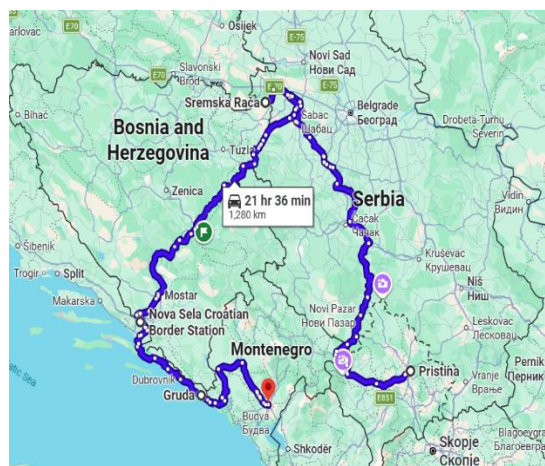
Scenario C	GKM Kula nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Kosovo preko teritorije Republike Srbije, ulazak u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR), nastavak putovanja prema Podgorici, Crna Gora
Opis rute	Republika Kosovo, Priština (XK) → Republika Srbija (RS) → GKM Bajakovo (HR/EU) → Republika Hrvatska (HR) → Crna Gora (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+1400 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+22 časa u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Formalno administrativno moguća opcija
Ograničenja	- Nepriznavanje dokumenata Kosova i registarskih oznaka vozila u Srbiji - Ekstremno povećanje udaljenosti i troškova transporta
Operativni rizici	- Kašnjenja i dodatne kontrole u Srbiji i na spoljnoj granici Evropske unije - Visok stepen neizvjesnosti zbog političkih odnosa Srbije i Kosova - Značajno opterećenje za prevoznike i vozila
Izvodljivost	Izuzetno niska — formalno moguća, ali logistički i operativno neodrživa.

Procjena izvodljivosti

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju, zatim u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo, a nakon toga nastavljaju putovanje kroz Republiku Hrvatsku prema Crnoj Gori. Udaljenost se povećava za približno 1.400 km, a vrijeme putovanja za dodatnih 22 časa, čime ova opcija predstavlja logistički najzahtjevniju od svih analiziranih alternativa. Ključni problem predstavlja tranzit preko Republike Srbije, gdje se ne priznaju carinski dokumenti Kosova, službeni veterinarski i sanitarni sertifikati, kao ni registarske oznake vozila. To dovodi do dodatnih

provjera, kašnjenja ili odbijanja ulaska, stvarajući strukturno nepouzdanu tranzitno okruženje. Nakon toga, ulazak u Evropsku uniju podrazumijeva dodatne kontrole, administrativne procedure i povećan rizik od zagušenja. Ova ruta je u potpunosti neusaglašena sa stvarnim trgovinskim tokovima, značajno povećava troškove transporta i predstavlja veliko operativno opterećenje za prevoznike. Zbog ekstremne dužine, političkih i administrativnih prepreka, kao i višestrukih graničnih prelaza, ova opcija se može smatrati teorijski mogućom, ali je operativno i logistički neodrživa. Ona ne može predstavljati održivu alternativu u slučaju da GKM Kula nije izgrađeno i operativno.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Srbije i teritorije Bosne i Hercegovine – ulazak pošiljaka u Evropsku uniju preko graničnog kontrolnog mjesta Nova Sela (GKM Nova Sela, HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju i nastavljaju putovanje preko teritorije Republike Srbije, zatim ulaze u Bosnu i Hercegovinu i tranzitiraju preko njene teritorije prije ulaska u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR), nakon čega nastavljaju putovanje prema Podgorici u Crnoj Gori. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 1.000 km i produžava vrijeme putovanja za oko 16 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario C	GKM Kula nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Kosovo preko teritorije Republike Srbije i teritorije Bosne i Hercegovine, ulazak u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR), nastavak putovanja prema Podgorici
Opis rute	Republika Kosovo, Priština (XK) → Republika Srbija (RS) → Bosna i Hercegovina (BA) → GKM Nova Sela (HR/EU) → Republika Hrvatska (HR) → Crna Gora (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+1000 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+16 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Formalno administrativno moguća opcija
Ograničenja	- Nepriznavanje dokumenata Kosova i registarskih oznaka vozila u Srbiji - Dva dodatna međunarodna granična prelaza (BiH i granica sa EU) - Ekstremno povećanje udaljenosti i troškova transporta - Neusklađenost sa stvarnim trgovinskim tokovima
Operativni rizici	- Kašnjenja i dodatne kontrole u Srbiji, Bosni i Hercegovini i na spoljnoj granici Evropske unije - Visok stepen neizvjesnosti zbog političkih odnosa Srbije i Kosova - Značajno opterećenje za prevoznike i vozila
Izvodljivost	Izuzetno niska — formalno moguća, ali logistički i operativno neodrživa.

Procjena izvodljivosti

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Kosovo ulaze u Republiku Srbiju, zatim u Bosnu i Hercegovinu, nakon čega ulaze u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela, a tek potom nastavljaju putovanje prema Crnoj Gori. Udaljenost se povećava za približno 1.000 km, a vrijeme putovanja za dodatnih 16 časova, čime ova opcija postaje logistički veoma nepovoljna. Glavno ograničenje predstavlja tranzit preko Republike Srbije, gdje se ne priznaju carinski dokumenti Kosova, službeni veterinarski i sanitarni sertifikati, kao ni registarske oznake vozila. To dovodi do dodatnih provjera, kašnjenja ili odbijanja ulaska. Nakon toga slijede još dva međunarodna granična prelaza (Bosna i Hercegovina i granica sa Evropskom unijom), što dodatno povećava administrativno opterećenje i rizik od zagušenja.

Ova ruta je u potpunosti neusaglašena sa stvarnim trgovinskim tokovima, značajno povećava troškove transporta i predstavlja veliko operativno opterećenje za prevoznike. Zbog ekstremne dužine, političkih i administrativnih prepreka, kao i višestrukih graničnih prelaza, ova opcija se može smatrati teorijski mogućom, ali je operativno i logistički neodrživa. Ona ne može predstavljati održivu alternativu u slučaju da GKM Kula nije izgrađeno i operativno.

GKM Božaj – scenariji i alternativna rješenja

Uvod – strateški značaj graničnog prelaza Božaj

Granični prelaz Božaj predstavlja glavni drumski ulaz u Crnu Goru na njenoj južnoj granici i ključni koridor za trgovinu sa Republikom Albanijom. Zbog svog geografskog položaja, Božaj je prirodna, najkraća i najstabilnija drumska veza između dvije države, a gotovo cjelokupan drumski promet robe iz Albanije, uključujući robu obuhvaćenu članom 47 Regulative (EU) 2017/625, trenutno se odvija ovom rutom. Ovaj značaj će dodatno porasti nakon završetka modernizacije međunarodnog puta E762 (Tirana–Podgorica), kada će ova saobraćajnica postati najbrža i najvažnija veza između Albanije i centralnog dijela Crne Gore. Nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, Božaj će imati dvostruku stratešku ulogu. Predstavljajući glavnu ulaznu tačku u EU za životinje i robu navedene u članu 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 koje dolaze iz Albanije, ali i ključnu izlaznu tačku za sprovođenje kontrola dobrobiti živih životinja koje se izvoze iz EU na tržište Albanije. Već danas značajan broj pošiljaka bilja i biljnih proizvoda ulazi preko Božaja, a očekivano povećanje obima prometa dodatno potvrđuje njegov značaj kao buduće ulazne tačke spoljne granice EU. Lokacija Božaja karakteriše se veoma ograničenim prostorom i zahtjevnim terenskim uslovima. Granični prelaz se nalazi između strme padine i međunarodne željezničke pruge Podgorica–Skadar, što onemogućava jednostavno proširenje postojećeg terminala. Uspostavljanje EU GKM zahtijeva obimne građevinske radove, uključujući iskopavanje, stabilizaciju kosina i izgradnju potpuno nove operativne platforme. Bez ovih radova nije moguće izgraditi niti obezbijediti funkcionisanje GKM.

Ukoliko GKM Božaj ne bude izgrađeno i operativno do dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, pošiljke koje podliježu službenim kontrolama neće moći da uđu u Crnu Goru — a samim tim ni u EU — preko ovog pravca. To bi izazvalo ozbiljne poremećaje u trgovini, povećanje troškova i rizike za snabdijevanje svježom hranom.

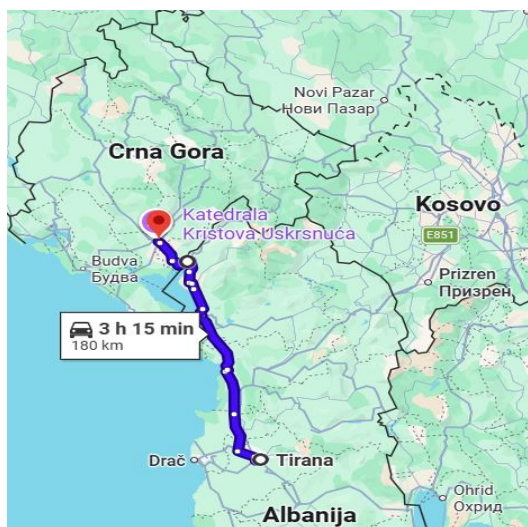
U slučaju kašnjenja u realizaciji projekta, potrebno je obezbijediti privremena rješenja koja će omogućiti sprovođenje službenih kontrola za robu navedenu u članu 4 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 koja dolazi iz Albanije.

U nastavku su predstavljene sve rute koje se mogu koristiti do uspostavljanja operativnosti GKM Božaj.

Scenario A – GKM Božaj je uspostavljeno i operativno (referentna ruta)

Referentna ruta – Tirana (AL) → Podgorica (ME) preko graničnog prelaza Božaj (ME) – (GKM Božaj)

Ova ruta predstavlja standardni transportni koridor između Tirane i Podgorice i služi kao osnova za poređenje svih alternativnih opcija i scenarija.

Opis rute:

Udaljenost: ≈ 180 km

Vrijeme putovanja: 3.0–3.5 sati (za kamione koji prevoze robu)

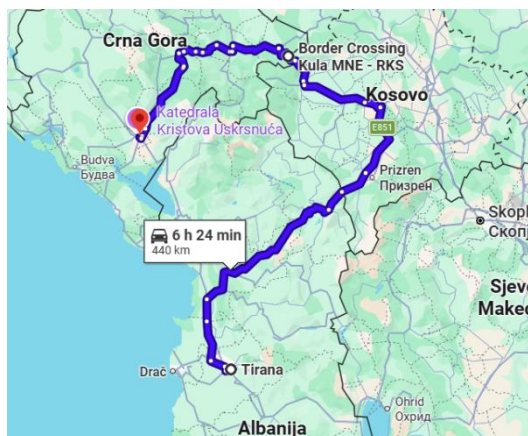
Najkraća, najbrža i logistički najstabilnija ruta

Najniži troškovi transporta

Najmanje administrativnih prepreka

Scenario B – Alternativne opcije u slučaju da GKM Božaj nije operativno i da je jedno ili više planiranih GKM operativno

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Kosovo i ulazak u Crnu Goru preko graničnog kontrolnog mjesta Kula (GKM Kula)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo i nastavljaju putovanje preko teritorije Kosova, prije ulaska u Crnu Goru preko GKM Kula. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 260 km i produžava vrijeme putovanja za oko 3 časa u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B GKM Božaj nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Kula je operativno)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Albanije preko teritorije Republike Kosovo – ulazak u Crnu Goru preko GKM Kula
Opis rute	Republika Albanija, Tirana (AL) → Republika Kosovo (XK) → GKM Kula (ME) → Crna Gora, Podgorica (ME)
Udaljenost	+260 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+3 časa u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Administrativno i tehnički izvodljiva opcija

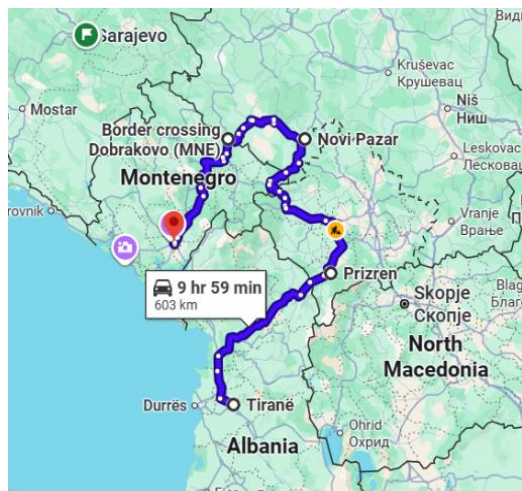
Scenario B GKM Božaj nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Kula je operativno)

Ograničenja	- Značajno povećanje udaljenosti i troškova transporta - Planinski teren i zahtjevne dionice puta - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Kula za prihvata većeg obima pošiljaka
Operativni rizici	- Moguća usporavanja saobraćaja na planinskim dionicama usljed nepovoljnih zimskih uslova - Rizik od zagušenja zbog ograničenog prostora na GKM Kula
Izvodljivost	Niska do srednja — logistički izvodljiva, ali operativno i infrastrukturno ograničena.

Procjena izvodljivosti

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo i nastavljaju putovanje prema Crnoj Gori preko GKM Kula. Udaljenost se povećava za približno **260 km**, a vrijeme putovanja za oko **3 časa**, čime ova opcija postaje značajno nepovoljnija sa logističkog aspekta u poređenju sa referentnom rutom preko graničnog prelaza Božaj. Glavna ograničenja proizilaze iz geografskih i infrastrukturnih karakteristika ove rute. Dionice kroz Kosovo i prema GKM Kula prolaze kroz planinski teren, sa brojnim krivinama, velikim usponima i ograničenjima brzine, što smanjuje protočnost saobraćaja i povećava operativne troškove. Tokom zimskih mjeseci saobraćaj može biti dodatno usporen usljed snijega, poledice i smanjene vidljivosti. GKM Kula ima ograničene infrastrukturne kapacitete i nije projektovano za prihvata većeg obima pošiljaka koje bi bile preusmjerene sa graničnog prelaza Božaj. Iako je ruta administrativno i tehnički izvodljiva, kombinacija dužeg vremena putovanja, povećanih troškova, planinskog terena i ograničenih infrastrukturnih kapaciteta na GKM Kula čini je operativno nepouzdanom i pogodnom isključivo kao privremenu i izuzetnu alternativu.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Kosovo i Republike Srbije i ulazak u Crnu Goru preko graničnog kontrolnog mjesta Dobrakovo (GKM Dobrakovo)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo i nastavljaju putovanje preko teritorije Kosova, prije ulaska u Republiku Srbiju, tranzita preko teritorije Srbije i naknadnog ulaska u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 400 km i produžava vrijeme putovanja za oko 7 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B GKM Božaj nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Dobrakovo je operativno)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Albanije preko Republike Kosovo i Republike Srbije – ulazak u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo
-----------------------	--

Scenario B GKM Božaj nije operativno + jedno ili više planiranih GKM je operativno – (GKM Dobrakovo je operativno)

Opis rute	Republika Albanija, Tirana (AL) → Republika Kosovo (XK) → Republika Srbija (RS) → GKM Dobrakovo (ME) → Crna Gora, Podgorica (ME)
Udaljenost	+400 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+7 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Formalno administrativno moguća opcija
Ograničenja	- Značajno povećanje udaljenosti i troškova transporta - Tranzit preko dvije treće zemlje - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Dobrakovo tokom perioda povećanog intenziteta saobraćaja
Operativni rizici	- Politička i administrativna neizvjesnost tranzita preko Kosova i Srbije – mogućnost dodatnih kontrola i kašnjenja - Rizik od kašnjenja usljed povećanog obima saobraćaja i nepovoljnih vremenskih uslova
Izvodljivost	Niska — tehnički moguća, ali politički, logistički i operativno nepouzdana.

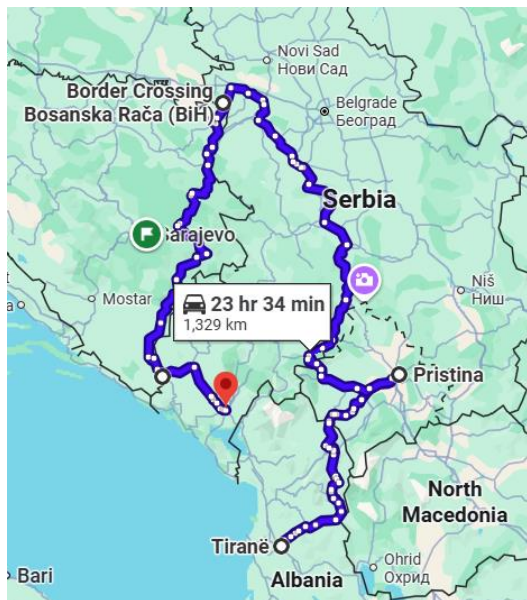
Procjena izvodljivosti

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo, zatim u Republiku Srbiju, i konačno ulaze u Crnu Goru preko GKM Dobrakovo. Udaljenost se povećava za približno 400 km, a vrijeme putovanja za oko 7 časova, čime ova opcija postaje veoma nepovoljna sa logističkog aspekta u poređenju sa referentnom rutom preko graničnog prelaza Božaj. Ključni izazovi proizilaze iz tranzita preko dvije treće zemlje, uz poseban naglasak na političku i administrativnu neizvjesnost tranzita preko Republike Srbije. Odnosi između dvije zemlje često su nestabilni, a praksa na graničnim prelazima može uključivati:

- dodatne provjere dokumentacije,
- zahtjeve za dodatne administrativne procedure,
- povremena kašnjenja ili ograničenja tranzita,
- neujednačenu primjenu procedura.

Ovi elementi stvaraju visok rizik od nepredvidivih kašnjenja, što je naročito problematično za pošiljke koje podliježu službenim kontrolama na GKM i zahtijevaju kontrolisani temperaturni režim tokom transporta. Pored toga, ruta je značajno duža i prolazi kroz zahtjevne saobraćajne dionice, što povećava troškove transporta i produžava vrijeme putovanja. Iako će GKM Dobrakovo biti opremljeno za sprovođenje službenih kontrola za kategorije robe koje će biti dodijeljene GKM Božaj, ono nije projektovano za dugoročni prihvata povećanog obima pošiljaka koje dolaze iz Republike Albanije. To može dovesti do zagušenja i produženog vremena čekanja. Zbog kombinacije političkih rizika, logističkih ograničenja, povećanih troškova i ograničenih infrastrukturnih kapaciteta GKM Dobrakovo, ova ruta se može smatrati tehnički mogućom, ali operativno i strateški neodrživom na duži rok. Primjenjiva je isključivo kao izuzetna i privremena opcija u slučaju potpune neoperativnosti GKM Božaj.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Kosovo, teritorije Republike Srbije i teritorije Bosne i Hercegovine, i ulazak u Crnu Goru preko graničnog kontrolnog mjesta Ilino Brdo (GKM Ilino Brdo)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo i nastavljaju putovanje preko teritorije Kosova, prije ulaska u Republiku Srbiju, tranzita preko teritorije Srbije, a zatim ulaska u Bosnu i Hercegovinu. Nakon tranzita kroz Bosnu i Hercegovinu, pošiljke ulaze u Crnu Goru preko GKM Ilino Brdo. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 1.100 km i produžava vrijeme putovanja za oko 20 časova u odnosu na referentnu rutu.

Scenario B BCP Božaj non-operational + one or more planned BCPs operational – (BCP Ilino Brdo is operational)

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Albanije preko Republike Kosovo, Republike Srbije i Bosne i Hercegovine – ulazak u Crnu Goru preko GKM Ilino Brdo
Opis rute	Republika Albanija, Tirana (AL) → Republika Kosovo (XK) → Republika Srbija (RS) → Bosna i Hercegovina (BA) → GKM Ilino Brdo (ME) → Podgorica (ME), Crna Gora
Udaljenost	+1100 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+20 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Formalno administrativno moguća opcija
Ograničenja	- Ekstremno povećanje udaljenosti i troškova transporta - Tranzit preko tri treće zemlje - Planinski teren i zahtjevne saobraćajne dionice prema GKM Ilino Brdo - Ograničeni infrastrukturni kapaciteti GKM Ilino Brdo
Operativni rizici	- Politička i administrativna neizvjesnost tranzita preko Republike Srbije - Mogućnost višestrukih kontrola i kašnjenja - Rizik od kašnjenja usljed vremenskih uslova i uskih putnih profila - Povećano operativno opterećenje GKM Ilino Brdo
Izvodljivost	Veoma niska — tehnički moguća, ali logistički, politički i operativno neodrživa.

Procjena izvodljivosti

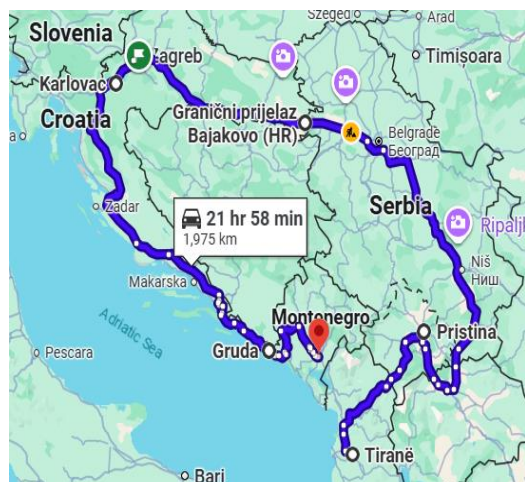
Ruta koja vodi iz Republike Albanije preko Republike Kosovo, Republike Srbije i Bosne i Hercegovine do Crne Gore, sa ulaskom preko GKM Ilino Brdo, predstavlja najdužu i operativno najkompleksniju opciju među svim razmatranim alternativama. Povećanje udaljenosti za približno 1.100 km i dodatnih oko 20 časova vremena putovanja čini ovu opciju

logistički gotovo neprihvatljivom za bilo koju vrstu pošiljaka koje podliježu službenim kontrolama. Složenost ove rute proizilazi iz činjenice da se tranzit odvija preko tri različite treće zemlje, od kojih svaka primjenjuje sopstvene administrativne procedure, kontrole i operativna pravila. Takva struktura stvara kumulativni rizik od kašnjenja, jer svaka pojedinačna granična kontrola dodatno produžava ukupno vrijeme transporta. Posebno značajan izazov predstavlja politička i administrativna neizvjesnost na dionici Kosovo–Srbija, gdje uslovi i procedure tranzita mogu biti promjenljivi u zavisnosti od aktualnih političkih okolnosti. Nakon ulaska u Bosnu i Hercegovinu, ruta se nastavlja kroz planinsko područje prema GKM Ilino Brdo, gdje su putni profili uski, a uslovi saobraćaja zahtjevniji, naročito tokom zimskih mjeseci. GKM Ilino Brdo ima ograničene infrastrukturne kapacitete i nije projektovano za prihvatanje povećanog obima pošiljaka koje dolaze iz Albanije, što bi vjerovatno dovelo do zagušenja i smanjene efikasnosti sprovođenja službenih kontrola. Zbog kombinacije ekstremne udaljenosti, višestrukih graničnih prelaza, političkih i administrativnih rizika, zahtjevnog terena i ograničenih infrastrukturnih kapaciteta GKM Ilino Brdo, ova ruta se može smatrati tehnički mogućom, ali operativno neodrživom.

Primjenjiva je isključivo kao krajnja, izuzetna i privremena mjera u situacijama kada nijedna druga opcija nije dostupna.

Scenario C – Alternativna rješenja u situaciji kada GKM Božaj i sva druga planirana GKM nijesu operativna

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Kosovo i teritorije Republike Srbije – ulazak pošiljaka u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo i nastavljaju putovanje preko teritorije Kosova, prije ulaska u Republiku Srbiju, tranzita preko teritorije Srbije i ulaska u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR). Nakon toga, pošiljke nastavljaju putovanje prema Podgorici u Crnoj Gori. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 1.800 km i produžava vrijeme putovanja za oko 19 časova u odnosu na referentnu rutu.

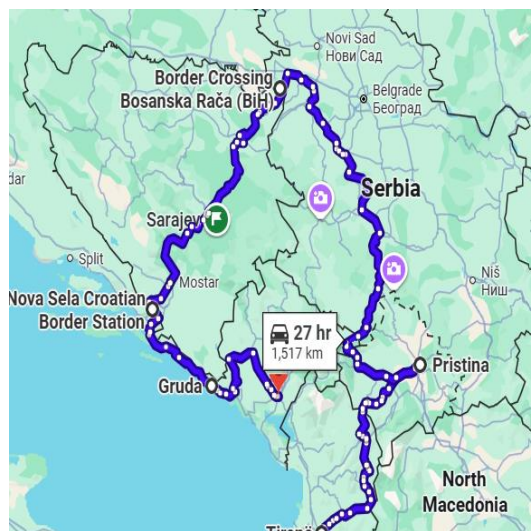
Scenario C	GKM Božaj nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Albanije preko Republike Kosovo i Republike Srbije – ulazak u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR), nastavak putovanja prema Podgorici
Opis rute	Republika Albanija, Tirana (AL) → Republika Kosovo (XK) → Republika Srbija (RS) → GKM Bajakovo (HR/EU) → Republika Hrvatska (HR) → Crna Gora (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+1800 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+19 časova u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Administrativno izvodljiva opcija - GKM Bajakovo ima kapacitet za sprovođenje službenih kontrola za sve relevantne kategorije robe

Scenario C GKM Božaj nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna

Ograničenja	- Ekstremno povećanje udaljenosti i troškova transporta; tranzit preko dvije treće zemlje (Republika Kosovo i Republika Srbija) i ulazak u Evropsku uniju
Operativni rizici	- Politička i administrativna neizvjesnost tranzita preko Republike Srbije - Višestruke granične kontrole - Rizik od kašnjenja na GKM Bajakovo (najopterećenijem graničnom prelazu u Republici Hrvatskoj)
Izvodljivost	Veoma niska — tehnički moguća, ali logistički, ekonomski i operativno neodrživa; primjenjiva isključivo kao krajnja, izuzetna i privremena opcija.

Procjena izvodljivosti

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo, zatim u Republiku Srbiju, ulaze u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo i nastavljaju putovanje kroz Republiku Hrvatsku prema Crnoj Gori. Povećanje udaljenosti za približno 1.800 km i dodatnih oko 19 časova vremena putovanja čini ovu opciju logistički izuzetno nepovoljnom u poređenju sa referentnom rutom preko graničnog prelaza Božaj. Ruta prolazi preko dvije treće zemlje i uključuje ulazak u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo, što podrazumijeva višestruke granične i carinske kontrole, dodatne administrativne procedure i kumulativni rizik od kašnjenja. Poseban izazov predstavlja politička i administrativna neizvjesnost tranzita preko Republike Srbije, koja može dovesti do dodatnih kontrola, promjenljivih uslova tranzita i povremenih ograničenja kretanja robe. Iako GKM Bajakovo raspolaže potrebnim infrastrukturnim kapacitetima, riječ je o najopterećenijem graničnom prelazu u Republici Hrvatskoj, sa visokim rizikom od zagušenja i dugog vremena čekanja. U kombinaciji sa ekstremnom dužinom rute i povećanim troškovima transporta, ova opcija je ekonomski i operativno neodrživa. Stoga se ruta preko Republike Kosovo, Republike Srbije i GKM Bajakovo može smatrati tehnički izvodljivom, ali prihvatljivom isključivo kao krajnja, izuzetna i privremena mjera u slučaju potpune neoperativnosti GKM Božaj i nepostojanja drugih realnih alternativnih opcija.

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Kosovo, teritorije Republike Srbije i teritorije Bosne i Hercegovine – ulazak pošiljaka u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR)**Opis rute:**

Ovom rutom, pošiljke iz Republike Albanije ulaze u Republiku Kosovo i nastavljaju putovanje preko teritorije Kosova, prije ulaska u Republiku Srbiju, potpuno prelaze preko teritorije Srbije, ulaze u Bosnu i Hercegovinu i prolaze kroz teritoriju Bosne i Hercegovine, nakon čega ulaze u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR). Nakon toga, pošiljke nastavljaju putovanje prema Podgorici u Crnoj Gori. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 1.350 km i produžava vrijeme putovanja za oko 24 časa u odnosu na referentnu rutu.

Scenario C GKM Božaj nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna

Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka iz Republike Albanije preko Republike Kosovo, Republike Srbije i Bosne i Hercegovine – ulazak u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR)
-----------------------	---

Scenario C	GKM Božaj nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna
Opis rute	Republika Albanija, Tirana (AL) → Republika Kosovo (XK) → Republika Srbija (RS) → Bosna i Hercegovina (BA) → GKM Nova Sela (HR/EU) → Republika Hrvatska (HR) → Crna Gora, Podgorica (ME)
Udaljenost	+1350 km u odnosu na referentnu rutu
Travel time	+24 hours u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Formalno administrativno moguća opcija - GKM Nova Sela raspolaže infrastrukturnim kapacitetima za sve relevantne kategorije robe
Ograničenja	- Ekstremno produženje dužine rute i povećanje troškova transporta - Tranzit preko tri treće zemlje prije ulaska u Evropsku uniju - Višestruke granične kontrole i kumulativna kašnjenja
Operativni rizici	- Politička i administrativna neizvjesnost tranzita preko Republike Srbije, uključujući rizik od ponovljenih kontrola i prekida toka robe - Rizik od zagušenja na GKM Nova Sela (sezonska opterećenja)
Izvodljivost	Veoma niska — tehnički moguća, ali logistički, politički i ekonomski neodrživa.

Procjena izvodljivosti

Ruta koja vodi iz Republike Albanije preko Republike Kosovo, Republike Srbije i Bosne i Hercegovine do Evropske unije, sa ulaskom preko GKM Nova Sela, predstavlja jednu od najdužih i operativno najzahtjevnijih opcija u okviru svih razmatranih alternativnih pravaca. Povećanje udaljenosti za približno 1.350 km i dodatnih oko 24 časa vremena putovanja čini ovu rutu logistički izuzetno nepovoljnom. Glavni izazov ove rute predstavlja kumulativni efekat višestrukih graničnih prelaza. Tranzit preko tri treće zemlje — Republike Kosovo, Republike Srbije i Bosne i Hercegovine — podrazumijeva niz administrativnih procedura, kontrola i potencijalnih kašnjenja. Svaka pojedinačna kontrolna tačka dodatno povećava ukupno vrijeme putovanja i rizik od prekida toka robe. Posebno značajna je politička i administrativna neizvjesnost na dionici Kosovo–Srbija, gdje se uslovi tranzita mogu mijenjati u zavisnosti od političke situacije, stvarajući dodatnu nestabilnost u pogledu kontinuiteta kretanja robe. Nakon ulaska u Bosnu i Hercegovinu, ruta se nastavlja prema Evropskoj uniji preko GKM Nova Sela, što dodatno povećava rizik od dužeg vremena čekanja i zagušenja na ulaznoj tački u EU. U kombinaciji sa ekstremnom dužinom rute, ova opcija postaje ekonomski i operativno neodrživa.

GKM Luka Bar – scenariji i alternativna rješenja

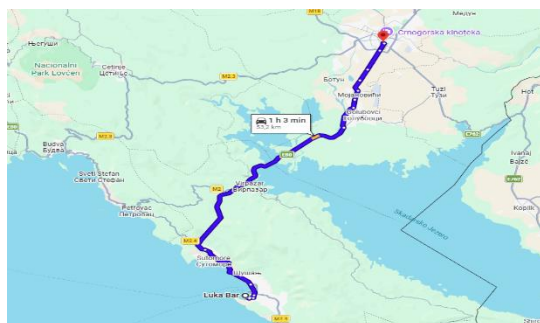
Uvod – strateški značaj graničnog prelaza Luka Bar

Granično kontrolno mjesto **Luka Bar** predstavlja najvažniju pomorsku ulaznu tačku Crne Gore i ključni koridor za interkontinentalne i prekookeanske trgovinske tokove koji potiču iz trećih zemalja. Zahvaljujući svom specifičnom geografskom i pomorskom položaju, najveći dio globalnog uvoza, uključujući životinje i robu iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625, prirodno je usmjeren ovom rutom, koja predstavlja najkraću, najdirektniju i logistički najstabilniju vezu između Crne Gore i međunarodnih tržišta. Luka Bar povezuje pomorski transportni koridor Crne Gore sa glavnim svjetskim proizvodnim i trgovinskim regionima, uključujući Južnu Ameriku, Aziju i istočni Mediteran. Luka Bar obezbjeđuje ulaz osnovnih kategorija robe namijenjene Podgorici i unutrašnjosti zemlje, a istovremeno predstavlja glavnu pomorsku ulaznu i izlaznu tačku za privrede Republike Srbije i Republike Kosovo, koje se u velikoj mjeri oslanjaju na ovaj koridor za uvoz sirovina, hrane i industrijskih proizvoda. Na taj način, Luka Bar funkcioniše kao regionalno čvorište koje povezuje prekookeanska tržišta sa kontinentalnim dijelom Zapadnog Balkana, čime njen strateški značaj prevazilazi nacionalne okvire. U takvim okolnostima, uspostavljanje graničnog kontrolnog mjesta Evropske unije u Luci Bar predstavlja neophodan infrastrukturni i regulatorni preduslov za nesmetano funkcionisanje

trgovinskih tokova nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Bez operativnog GKM, pošiljke životinja i robe iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 ne bi mogle ulaziti u Crnu Goru, odnosno Evropsku uniju, ovom rutom. To bi dovelo do ozbiljnih poremećaja u lancima snabdijevanja, drastičnog povećanja troškova transporta, produženih zagušenja na kontejnerskom terminalu i direktnog rizika za bezbjednost hrane i stabilnost tržišta. Iako postoje alternativni pomorski pravci, poput preusmjeravanja tereta prema Luci Ploče u Republici Hrvatskoj ili drugim lukama Evropske unije koje imaju uspostavljena i operativna granična kontrolna mjesta, takve opcije nijesu dugoročno održive zbog znatno viših vozarina, lučkih naknada i dužeg vremena transporta. Takva preusmjeravanja umanjila bi konkurentnost crnogorske i regionalnih privreda i dovela u pitanje tranzitnu funkciju Luke Bar.

Scenario A – GKM Luka Bar je uspostavljeno i operativno – (referentna ruta)

Referentna ruta – Luka Bar, Crna Gora (ME) → Podgorica (ME) preko graničnog prelaza Luka Bar (ME) – (GKM Luka Bar). Ova ruta predstavlja standardni transportni koridor između Luke Bar i Podgorice i služi kao referentna osnova za poređenje svih alternativnih opcija i scenarija.

Opis rute:

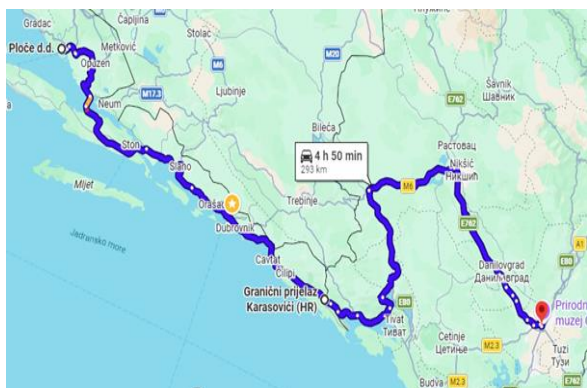
- Udaljenost: ≈ 50 km
- Vrijeme putovanja: 1.0 čas (za kamione koji prevoze robu)
- Najkraća, najbrža i logistički najstabilnija ruta
- Najniži troškovi transporta

Scenario – B – Alternativne opcije u slučaju kada GKM Luka Bar nije operativno, dok je jedno ili više drugih planiranih GKM operativno

Za razliku od kopnenih graničnih kontrolnih mjesta, kod kojih se Scenario B može primijeniti privremenim preusmjeravanjem pošiljaka na druga uspostavljena i operativna GKM, ovaj scenario nije primjenljiv na GKM Luka Bar. Razlog je strukturne prirode: Crna Gora ima samo jednu morsku luku koja je sposobna da prihvati interkontinentalni i prekonteinski teret – Luka Bar. Ne postoji nijedno drugo pomorsko granično kontrolno mjesto u Crnoj Gori koje bi moglo preuzeti funkciju prijema robe iz trećih zemalja prije ili nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Iz tog razloga, na teritoriji Crne Gore ne postoji nijedna realna alternativna opcija koja bi mogla privremeno preuzeti funkciju GKM Luka Bar u slučaju njegove neoperativnosti. Preusmjeravanje tereta na druga granična kontrolna mjesta u Crnoj Gori nije izvodljivo – ni tehnički, ni infrastrukturno, niti sa regulatornog aspekta.

Scenario C – Alternativna rješenja u situaciji kada GKM Luka Bar i sva druga planirana GKM nijesu operativna

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske – ulazak pošiljaka u Evropsku uniju preko GKM Luka Ploče (HR)

Opis rute:

Ovom rutom, pošiljke ulaze u Evropsku uniju preko hrvatskog GKM Luka Ploče, nakon čega nastavljaju putovanje preko teritorije Republike Hrvatske prema Podgorici u Crnoj Gori. Ova ruta povećava ukupnu udaljenost za približno 200 km i produžava vrijeme putovanja za oko 4 časa u odnosu na referentnu rutu.

Scenario C	GKM Luka Bar nije operativno + druga planirana GKM nijesu operativna
Alternativno rješenje	Preusmjeravanje pošiljaka – ulazak u Evropsku uniju preko GKM Luka Ploče (HR), nastavak putovanja kroz Republiku Hrvatsku do Crne Gore
Opis rute	Ulazak u EU preko GKM Luka Ploče (HR) → tranzit kroz Republiku Hrvatsku (HR) → ulazak u Crnu Goru (ME) → Podgorica (ME)
Udaljenost	+200 km u odnosu na referentnu rutu
Vrijeme putovanja	+4 časa u odnosu na referentnu rutu
Prednosti	- Administrativno izvodljiva opcija - GKM Luka Ploče raspolaže infrastrukturnim kapacitetima za sve kategorije robe
Ograničenja	- Dodatni troškovi transporta
Operativni rizici	- Sezonska zagušenja i kašnjenja na GKM Luka Ploče
Izvodljivost	Srednja — tehnički moguća, ali logistički i ekonomski nepovoljnija; primjenjiva isključivo kao privremena mjera.

Procjena izvodljivosti

Preusmjeravanje pošiljaka preko teritorije Republike Hrvatske, sa ulaskom u Evropsku uniju preko GKM Luka Ploče i nastavkom transporta prema Crnoj Gori, predstavlja tehnički izvodljivu, ali logistički i ekonomski nepovoljniju alternativu u okviru Scenarija C. Povećanje udaljenosti za približno 200 km i dodatna 4 časa vremena putovanja direktno utiču na efikasnost transporta. Prednost ove opcije ogleda se u činjenici da je administrativno izvodljivo koristiti GKM Luka Ploče, koje raspolaže neophodnim infrastrukturnim kapacitetima za sve kategorije robe koje podliježu službenim kontrolama. Međutim, dodatni troškovi transporta, kao i potreba za tranzitom preko teritorije druge države, umanjuju ekonomsku opravdanost ove rute. Operativni rizici prvenstveno su povezani sa sezonskim zagušenjima i mogućim kašnjenjima na GKM Luka Ploče, što može dovesti do poremećaja i prekida kontinuiteta transporta. Iz navedenih razloga, iako je tehnički izvodljiva, ova opcija može se smatrati isključivo privremenim rješenjem, primjenjivim samo u periodu dok GKM Luka Bar ne bude u potpunosti izgrađeno i operativno.

GKM Aerodrom Podgorica – scenariji i alternativna rješenja

Uvod – strateški značaj graničnog prelaza Aerodrom Podgorica

Granično kontrolno mjesto **Aerodrom Podgorica** predstavlja jedinu i nezamjenjivu vazdušnu ulaznu tačku Crne Gore za pošiljke robe koje u zemlju ulaze vazdušnim putem. Zbog geografskog položaja Crne Gore, nepostojanja drugih operativnih teretnih aerodroma i specifičnih karakteristika vazdušnog transporta, cjelokupan vazdušni teretni saobraćaj prirodno je usmjeren na ovu rutu, čime Aerodrom Podgorica predstavlja jedinu ulaznu tačku za robu iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 koja se prevozi vazdušnim putem. Ovo granično kontrolno mjesto ima ključnu ulogu u snabdijevanju crnogorskog tržišta robom visoke vrijednosti i robom kod koje je vrijeme transporta od presudnog

značaja, uključujući visokokvalitetne proizvode ribarstva, žive životinje pogodne za vazdušni transport, biološki materijal i rezano cvijeće. Poseban značaj ima za HORECA sektor, prvenstveno hotele i restorane, koji zahtijeva brzu, pouzdanu i temperaturno kontrolisanu isporuku svježih i luksuznih proizvoda. Zbog prirode ovih pošiljaka, koje zahtijevaju ekspresnu isporuku, neprekidan hladni lanac i minimalno vrijeme rukovanja, Aerodrom Podgorica predstavlja jedinu održivu ulaznu rutu za ovu kategoriju robe. U takvim okolnostima, uspostavljanje EU GKM Aerodrom Podgorica predstavlja ključni infrastrukturni i regulatorni preduslov za nesmetan ulazak robe nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Bez funkcionalnog GKM, pošiljke koje podliježu obavezanim službenim kontrolama ne bi mogle ulaziti ovom rutom, što bi dovelo do ozbiljnih poremećaja u snabdijevanju, posebno sa direktnim uticajem na sektor ugostiteljstva i turizma. Iako je tehnički moguće privremeno preusmjeriti vazdušni teret na evropske aerodrome sa operativnim GKM (npr. Zagreb, Rim, Frankfurt), takva rješenja nijesu ekonomski, logistički ni administrativno održiva. Ona podrazumijevaju višestruko rukovanje teretom, dodatne kontrole, produženo vrijeme transporta i visok rizik od prekida hladnog lanca, što bi direktno umanjilo tržišnu vrijednost robe i negativno uticalo na konkurentnost crnogorske privrede. Iz svih navedenih razloga, Aerodrom Podgorica ima jedinstven strateški značaj u okviru nacionalnog transportnog sistema: predstavlja jedini vazdušni koridor kojim Crna Gora nakon pristupanja Evropskoj uniji može obezbijediti stabilan, bezbjedan i sa standardima EU usklađen ulazak vremenski osjetljivih i visokovrijednih pošiljaka. Uspostavljanje EU GKM na ovoj lokaciji stoga je od ključnog značaja za bezbjednost snabdijevanja, kontinuitet trgovinskih tokova i potpunu usklađenost sa evropskim standardima.

Scenario – B – Alternativne opcije u slučaju kada GKM Aerodrom Podgorica nije operativno, dok je jedno ili više drugih planiranih GKM operativno

Kao i u slučaju GKM Luka Bar, ovaj scenario nije primjenljiv na GKM Aerodrom Podgorica. Razlog je strukturne prirode: Crna Gora ima samo jedan operativni aerodrom sa kapacitetom za rukovanje teretnim pošiljkama, a to je Aerodrom Podgorica. Ne postoji nijedno drugo vazdušno granično kontrolno mjesto u Crnoj Gori koje bi moglo preuzeti funkciju prijema vazdušnog tereta iz trećih zemalja prije ili nakon pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Iz tog razloga, na teritoriji Crne Gore ne postoji nijedna realna alternativna opcija koja bi mogla privremeno preuzeti funkciju GKM Aerodrom Podgorica u slučaju njegove neoperativnosti. Preusmjeravanje vazdušnog tereta na druga granična kontrolna mjesta u Crnoj Gori nije izvodljivo – ni tehnički, ni infrastrukturno, niti sa regulatornog aspekta, jer ta mjesta nemaju vazduhoplovnu infrastrukturu, teretne terminale niti bezbjednosne protokole potrebne za prijem i rukovanje vazdušnim pošiljkama.

Scenario C – Alternativna rješenja u situaciji kada GKM Aerodrom Podgorica i sva druga planirana GKM nijesu operativna

Preusmjeravanje pošiljaka preko drugih aerodroma Evropske unije sa uspostavljenim i operativnim vazdušnim GKM

Ukoliko GKM Aerodrom Podgorica ne bude uspostavljeno i operativno do datuma pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, jedina tehnički izvodljiva alternativa za ulazak robe koja podliježe službenim kontrolama jeste preusmjeravanje vazdušnog tereta na aerodrome država članica Evropske unije koje imaju funkcionalna i odobrena vazdušna GKM. Takvi aerodromi uključuju, na primjer, Zagreb, Rim ili Frankfurt, koji raspolažu razvijenim teretnim terminalima, specijalizovanim kapacitetima za inspeksijske kontrole i mogućnošću sprovođenja svih vrsta kontrola iz člana 47 Regulative (EU) 2017/625. Ova opcija omogućava formalno ispunjavanje regulatornih zahtjeva Evropske unije, ali je logistički, ekonomski i operativno veoma nepovoljna. Preusmjeravanje pošiljaka na udaljene evropske aerodrome zahtijeva višestruko rukovanje teretom (dvostruko rukovanje), dodatne administrativne procedure na tranzitnim teretnim terminalima i značajno produžava ukupno vrijeme transporta. Takav proces povećava rizik od prekida hladnog lanca, što je posebno kritično za vremenski osjetljive i visokovrijedne proizvode namijenjene crnogorskom tržištu, uključujući robu za HORECA sektor. Pored operativnih izazova, ova alternativa generiše značajno veće troškove transporta, rukovanja i skladištenja, što negativno utiče na konkurentnost uvoznika i stabilnost lanca snabdijevanja. U praksi, ovakav model snabdijevanja nije održiv ni za kratkoročne potrebe, a posebno ne može predstavljati

dugoročno rješenje. Iz svih navedenih razloga, preusmjeravanje pošiljaka na druge aerodrome Evropske unije može se smatrati isključivo privremenom i izuzetnom mjerom, primjenjivom samo u situaciji potpune neoperativnosti GKM Aerodrom Podgorica. Ova opcija ne može zamijeniti funkcionalno nacionalno vazdušno GKM i dodatno potvrđuje neophodnost pravovremenog uspostavljanja i opremanja GKM na Aerodromu Podgorica.

VII Zaključak – Alternativne rute i operativne procedure za obezbjeđivanje kontinuiteta službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na crnogorskim GKM

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore ima obavezu da obezbijedi da se službene kontrole i druge službene aktivnosti na budućoj spoljnoj granici Evropske unije sprovedu bez prekida, čak i u okolnostima kada pojedina GKM do datuma pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji ne budu u potpunosti izgrađena, opremljena ili operativna. Ovaj Aneks definiše operativni okvir kojim se omogućava održavanje stabilnosti međunarodnih tokova životinja i robe iz člana 47 stav 1 Uredbe (EU) 2017/625, kao i ispunjavanje obaveza u okviru Poglavlja 12, kroz jasno strukturirane alternativne rute i procedure koje se primjenjuju u zavisnosti od nivoa operativne spremnosti crnogorskih GKM na dan pristupanja.

Scenario A

U situaciji opisanoj u okviru **Scenarija A**, kada su sva planirana GKM izgrađena i operativna, službene kontrole i druge službene aktivnosti sprovedu se duž referentnih ruta i na graničnim prelazima sa uspostavljenim i operativnim GKM, koji predstavljaju najkraće, najbrže i logistički najstabilnije koridore. U ovom slučaju, sistem sprovođenja službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na GKM funkcioniše u optimalnim uslovima, bez potrebe za preusmjeravanjem pošiljaka ili uvođenjem posebnih operativnih prilagođavanja.

Scenario B

U okviru Scenarija B, kada GKM koje je predmet analize nije operativno, dok je najmanje jedno drugo planirano GKM operativno, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore obezbjeđuje kontinuitet sprovođenja službenih kontrola privremenim preusmjeravanjem pošiljaka na najbliže operativno crnogorsko GKM koje raspolaže odgovarajućim infrastrukturnim i kadrovskim kapacitetima. U takvim okolnostima, na operativnim GKM sprovedu se privremena povećanja kapaciteta, vrši se preraspoređivanje inspektora, obezbjeđuje se prioritarno postupanje sa pošiljkama životinja i robe sa kratkim rokom trajanja, dok se koordinacija sa carinskim i policijskim službama intenzivira radi sprečavanja zastoja u saobraćaju i obezbjeđivanja efikasnog sprovođenja službenih kontrola i drugih službenih aktivnosti na GKM. Ovaj scenario omogućava funkcionisanje sistema, ali isključivo u okviru ograničenog i vremenski definisanog režima, jer nijedno operativno GKM ne može dugoročno i održivo preuzeti ukupan obim pošiljaka sa neoperativnog GKM.

Scenario C

Scenario C predstavlja najzahtjevniji scenario, s obzirom na to da nijedno od planiranih GKM nije operativno do datuma pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. U takvim okolnostima, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore mora obezbijediti kontinuitet sprovođenja službenih kontrola korišćenjem GKM država članica

Evropske unije, uključujući drumska, pomorska i vazдушna granična kontrolna mjesta, kao što su hrvatska drumska i pomorska GKM ili aerodromi Evropske unije sa operativnim GKM. Ovaj scenario zahtijeva intenzivnu prekograničnu koordinaciju sa nadležnim organima država članica, upravljanje povećanim logističkim troškovima i produženim vremenom transporta. Scenario C predstavlja izuzetnu, privremenu i krajnju opciju, primjenjivu isključivo u slučaju potpune neoperativnosti svih planiranih crnogorskih GKM. Bez obzira na scenario, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Crne Gore obezbjeđuje kontinuitet sprovođenja službenih kontrola preusmjeravanjem pošiljaka na raspoložive rute, privremenim povećanjem kapaciteta na operativnim GKM, kontinuiranom koordinacijom sa carinskim, policijskim i transportnim službama, saradnjom sa nadležnim organima država članica Evropske unije, kao i stalnim praćenjem opterećenja saobraćajnih tokova i pravovremenim prilagođavanjem operativnih procedura. Na ovaj način se obezbjeđuje da Crna Gora, čak i u uslovima privremenih infrastrukturnih ograničenja, može održati stabilnost međunarodnih tokova životinja i robe, zaštititi javno zdravlje i ispuniti sve obaveze koje proizilaze iz članstva u Evropskoj uniji.

Alternativna rješenja za svako od planiranih crnogorskih GKM prikazana su u tabeli u nastavku.

GKM nije operativno	Scenario B – GKM koje je predmet analize nije operativno, dok je najmanje jedno drugo planirano GKM operativno	Scenario C – Nijedno od planiranih GKM nije operativno
GKM Dobrakovo	Preusmjeravanje na GKM Ilino Brdo, GKM Kula ili GKM Božaj	Ulazak u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR) ili GKM Nova Sela (HR)
GKM Ilino Brdo	Preusmjeravanje na GKM Dobrakovo, GKM Kula ili GKM Božaj	Ulazak u Evropsku uniju preko GKM Nova Sela (HR) ili GKM Stara Gradiška (HR)
GKM Kula	Preusmjeravanje na GKM Božaj, GKM Dobrakovo ili GKM Ilino Brdo	Ulazak u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR) ili GKM Nova Sela (HR)
GKM Božaj	Preusmjeravanje na GKM Kula, GKM Dobrakovo ili GKM Ilino Brdo	Ulazak u Evropsku uniju preko GKM Bajakovo (HR) ili GKM Nova Sela (HR)
GKM Luka Bar	Scenario B nije primjenljiv (jedina pomorska luka u Crnoj Gori)	Ulazak u Evropsku uniju preko GKM Luka Ploče (HR)
GKM Aerodrom Podgorica	Scenario B nije primjenljiv (jedini aerodrom u Crnoj Gori sa kapacitetom za vazdušni teretni saobraćaj)	Preusmjeravanje na aerodrome Evropske unije sa operativnim vazdušnim GKM

VIII Strateški pregled

Analiza kvantitativnih i kvalitativnih parametara rizika, prvenstveno očekivane dinamike saobraćaja i geografskog položaja Crne Gore, jasno pokazuje da će određena crnogorska GKM imati odlučujuću ulogu u obezbjeđivanju funkcionisanja sistema službenih kontrola na budućim spoljnim granicama Evropske unije. Stoga njihovu izgradnju i operativnu spremnost treba obezbijediti prije datuma pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. To se naročito odnosi na ona GKM koja predstavljaju jedine ili dominantne ulazne tačke iz susjednih trećih zemalja i preko kojih se odvija najveći dio prometa životinja i robe iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625.

U drumskom saobraćaju, GKM Dobrakovo ima apsolutni strateški značaj, jer gotovo cjelokupan robni saobraćaj iz Republike Srbije prema Crnoj Gori prirodno odvija se ovim koridorom. To je najkraća, najbrža i logistički najstabilnija ruta, a završetak auto-puta Bar–Boljare dodatno će povećati njegov značaj. Neoperativnost ovog GKM prouzrokovala bi najznačajnije poremećaje u lancima snabdijevanja i zahtijevala korišćenje alternativnih ruta koje su duže, skuplje i operativno rizičnije. Odmah nakon Dobrakova, GKM Ilino Brdo predstavlja ključnu sjevernu ulaznu tačku iz Bosne i Hercegovine, sa prirodnim i stabilnim trgovinskim tokom koji povezuje glavne proizvodne oblasti Bosne i Hercegovine sa crnogorskim tržištem. Njegova neoperativnost dovela bi do preusmjeravanja saobraćaja na geografski zahtjevne i logistički nepovoljne rute.

U pomorskom saobraćaju, GKM Luka Bar ima jedinstvenu ulogu, s obzirom na to da Crna Gora ima samo jednu morsku luku sposobnu za prijem interkontinentalnog i preookeanskog tereta. Na teritoriji Crne Gore ne postoji nijedna

alternativna pomorska opcija koja bi mogla preuzeti ovu funkciju. Neoperativnost GKM Luka Bar automatski bi zahtijevala preusmjeravanje pošiljaka na GKM Luka Ploče (HR), što je logistički i ekonomski veoma nepovoljno i dugoročno neodrživo rješenje.

U vazdušnom saobraćaju, GKM Aerodrom Podgorica predstavlja jedinu ulaznu tačku za visokovrijednu robu i robu sa kratkim rokom trajanja koja u Crnu Goru ulazi vazdušnim putem. Iako se očekuje da će godišnji broj pošiljaka biti relativno mali, njegova uloga je specifična i nezamjenjiva, s obzirom na to da Crna Gora nema drugu vazdušno-teretnu infrastrukturu sposobnu za rukovanje takvim proizvodima. Neoperativnost ovog GKM zahtijevala bi preusmjeravanje pošiljaka na aerodrome Evropske unije sa operativnim vazdušnim GKM, što je logistički i ekonomski neodrživo i predstavlja isključivo krajnju privremenu mjeru.

U okviru ukupnog sistema službenih kontrola, GKM Kula i GKM Božaj takođe imaju važnu i specifičnu ulogu, ne samo kao GKM na kojima će se sprovoditi službene kontrole i druge službene aktivnosti nad životinjama i robom iz člana 47 stav 1 Regulative (EU) 2017/625 koja ulazi u Evropsku uniju iz Republike Kosovo i Republike Albanije, već i kao izlazne tačke za žive životinje, gdje će se sprovoditi službene kontrole radi obezbjeđivanja zaštite dobrobiti životinja tokom transporta i povezanih aktivnosti za životinje koje se izvoze iz Evropske unije u treće zemlje.